

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Karina Teesalu

**KINNIPEETAVATE VÕRDNE KOHTLEMINE EESTI VABARIIGI JA ROOTSI
KUNINGRIIGI VAHELISE EESTI VABARIIGIS ROOTSI KUNINGRIIGI
VANGLAKARISTUSE TÄIDEVIIMISE KOKKULEPPE KONTEKSTIS**

Magistritöö

Juhendajad:

Andra Laurand, *1. juristische Staatspr.*

dr. iur. Lauri Mälksoo

Tartu
2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. VÕRDSE KOHTLEMISE ÜLDKÄSITLUS EESTI ÕIGUSES.....	8
1.1. Võrdsuspõhiõiguse kohaldamine ja sisu	8
1.2. Kontrollskeem.....	12
2. VÄLISLEPINGUGA KINNIPIDAMISTINGIMUSTE KINDLAKS MÄÄRAMISE VÕIMALIKKUS	16
3. EESTI VABARIIGI KINNIPIDAVATE JA ROOTSI KUNINGRIIGI KINNIPIDAVATE VÕRDNE KOHTLEMINE	22
3.1. Võrdlusgrupid	23
3.2. Erinev kohtlemine	26
3.2.1. Televiisori omamine kambris	27
3.2.2. Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamine.....	29
3.2.3. Kinnipeetavate tasustatav tegevus	32
3.2.4. Kinnipeetava rahalised vahendid	37
3.2.5. Kinnipeetavate nõukogu	39
3.2.6. Kinnipeetavate lühiajaline väljasõit ja muu ajutiselt vanglast eemal viibimine	40
3.2.7. Tervisehoiuteenus kinnipeetavatele	43
3.2.8. Kinnipeetavate distsiplinaarkaristused.....	44
3.3. Erineva kohtlemise põhiseaduspärasus.....	45
KOKKUVÕTE	55
SUMMARY	59
Equal treatment of prisoners in context of agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Kingdom of Sweden on the enforcement in Estonia of Swedish sentence of imprisonment	
KASUTATUD KIRJANDUS.....	63
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	69

Eesti õigusaktid.....	69
Rahvusvahelised õigusaktid.....	69
Rootsi õigusaktid	69
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA.....	70
Eesti kohtupraktika	70
Euroopa inimõiguste kohtu praktika.....	71

SISSEJUHATUS

Eesti vanglakohtade optimaalseks kasutamiseks ja välja rentimiseks on Eesti Vabariik alustanud lepingu sõlmimise protsessi Rootsi Kuningriigiga. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkuleppe (edaspidi: rendileping) kohaselt on lepingu eesmärgiks edendada muu hulgas poolte vahelist koostööd ning pakkuda vastastikust abi. Rendilepingu art 2 lg 1 kohaselt on kokkuleppe eesmärgiks sätestada Rootsi ja Eesti vahelise koostöö raamistik Rootsi karistuse täideviimiseks Eestis ning lepinguga reguleeritakse poolte tegevuskorda, õigusi ja kohustusi.¹ Välislepingu alusel vanglarenditeenuse osutamiseks luuakse kriminaalmenetluse seadustikku² (KrMS) uus ja eraldiseisev õiguslik alus, et Eestis saaks ajutiselt täide viia teises Euroopa Liidu liikmesriigis süüdimõistva kohtuotsusega mõistetud vangistust.³ Rendilepingu kohaselt renditakse välja Tartu Vangla ning art 13 lg 1 kohaselt teeb Eesti Rootsi kinnipeetavate jaoks kättesaadavaks kuni 400 kambrit. Rendilepingu kohaselt võib Rootsi Eestisse tuua kuni 600 kinnipeetavat.⁴ Eesti pakub Rootsile tervikteenust ehk peale Tartu Vangla hoonete tagatakse ka vangla personal, kinnipeetavate Eesti-sisene transport, meditsiiniteenus, IT-lahendused ja muu vajalik.⁵

Rendilepingus on täpsemalt sätestatud nii Rootsi kui ka Eesti õigused ja kohustused seoses rendilepingu läbiviimisega, kuid rendileping sätestab ka mitmed kinnipidamistingimused kinnipeetavatele, mis mõjutavad otseselt Rootsist Eestisse karistust kandma toodavate isikute elutingimusi ja õigusi. Rendileping sätestab paljud kinnipidamistingimused, kuid mitte kõik. Rendilepingu kohaselt on täpsemad vangla kasutamise tingimused ja kord sätestatud koostöömemorandumis⁶, mida rendilepingu menetlusdokumentide juurest ei leia⁷. Rendilepingus sätestatud kinnipidamistingimused erinevad kohati nendest, mis on sätestatud

¹ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2b20b36b-00e5-4a4b-b6af-263de4ff65d2/eesti-vabariigi-ja-rootsi-kuningriigi-vahelise-eesti-vabariigis-rootsi-kuningriigi-vanglakaristuste-taideviimise-kokkuleppe-ratitseerimise-seaduse-eelnou-682-se/> (09.03.2026).

² Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.

³ Tõnisson, H., lk 44.

⁴ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

⁵ Tõnisson, H., lk 1.

⁶ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

⁷ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

vangistusseaduses⁸ (VangS). Käesoleva töö eesmärgiks on välja tuua rendilepingu ja VangS peamised erinevused kinnipeetavate kohtlemise tingimustes ning analüüsida, kas kinnipeetavaid koheldakse erinevalt või mitte ning kui kinnipeetavaid koheldakse erinevalt, siis kas selline erinev kohtlemine on põhjendatud ja õigustatud või võib tegemist olla põhiseaduse (PS) §-is 12 sätestatud võrdsuspõhiõiguse rikkumisega. Kuigi rendilepingu sõlmimise ja rakendamise kontekstis on olulised ka küsimused vabadus- ja tõrjepõhiõigustest, siis antud töö raames keskendub autor vaid võrdsuspõhiõiguse analüüsile. Lisaks tekib rendilepingut lugedes küsimus, kas vangistuse tingimisi saab kokku leppida välislepingu nii öelda lisaga ehk koostöömemorandumiga või peaks ka need tingimused olema sätestatud välislepingus.

Magistritöös on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on võrdse kohtlemise sisu Eesti Vabariigi PS § 12 kontekstis ning kuidas tuvastada võrdsuspõhiõiguse rikkumine?
2. Kas kinnipidamistingimusi võib kokku leppida välislepingu lisas ehk koostöömemorandumis?
3. Kas rendileping seab Rootsi kinnipeetavate karistuse täideviimiseks erinevad tingimused kui VangS Eesti kinnipeetavatele? Kui jah, siis millised on rendilepingu ja VangS peamised erinevused kinnipeetavate kohtlemise osas? Kui esineb erinev kohtlemine, siis kas tegemist võiks olla võrdsuspõhiõiguse rikkumisega?

Eeltoodust tulenevalt on välja kujunenud magistritöö struktuur. Esimeses peatükis analüüsib autor, mis on võrdsuspõhiõigus PS § 12 kohaselt ning kuidas tuleks võrdsuspõhiõiguse riivet ja rikkumist tuvastada. Teises peatükis on analüüsitud, kas rendilepingu lisatingimusi võib kehtestada koostöömemorandumis. Eeltoodud peatükkide ülesehitusel on autor lähtunud Riigikohtu praktikast ning õiguskirjandusest. Kolmandas peatükis moodustab autor esmalt võrdlusgrupid, keda võrdsuspõhiõiguse riive hindamisel hinnata ning seejärel toob välja peamised erinevused kinnipeetavate kohtlemisel rendilepingust ja VangS-ist tulenevalt. Seejärel annab autor hinnangu, kas erinevad kohtlemise tingimused võiksid rikkuda kinnipeetavate võrdsuspõhiõigust. Viimane peatükk tugineb peamiselt rendilepingus ning

⁸ Vangistusseadus. – RT I, 26.06.2025, 20.

VangS-is sisalduvale ning nende võrdlusele, sest just need aktid reguleerivad käesoleva töö keskset küsimust.

Magistritöös kasutatakse peamiselt võrdlevat meetodit, mis on töö olemuselt põhjendatud ning kõige paremini sobiv, sest töö keskseks eesmärgiks on analüüsida rendilepingust ja VangS-ist tulenevaid erinevusi kinnipeetavate kohtlemises. Rendilepingu ja VangS võrdleva analüüsi tulemusena analüüsib autor, kas erinevate kohtlemise tingimuste esinemisel on need tingimused võrdsuspõhiõigusega kooskõlas või kas võrdsuspõhiõigust on rikutud. Lisaks rakendab autor uurimistöös analüütilist meetodit, sest rendilepingus ja VangS-is sätestatud kinnipidamistingimuste paremaks mõistmiseks analüüsitakse vastavalt ka rendilepingu seletuskirja. Samuti on analüüsitud õiguskirjandust ning Riigikohtu praktikat peamiselt esimese ja teise peatüki koostamise raames.

Kuna vanglarendilepingut sõlmitakse Eestis esmakordselt ning leping ei ole ka veel jõustunud ja praktikas rakendunud, siis ei ole Eesti õiguskirjanduses ning akadeemilistes töodes seni rendilepingu kontekstis kinnipeetavate võrdset kohtlemist analüüsitud. Eesti õigusteadlased ja praktikud on küll vangla rentimise kohta arvamusi avaldanud meediaväljaannetes⁹, kuid põhjalikku akadeemilist analüüsi just kinnipeetavate võrdsuspõhiõiguse kohta ei ole. Vanglate renti kui sellist on Euroopas varasemalt kasutatud ja seepärast ka analüüsitud, nt vanglate rent Belgia ja Hollandi ning Norra ja Hollandi vahel. Mõlema näite puhul kohaldus kinnipeetavatele aga selle riigi õigus, kes kinnipeetavad süüdi mõistis.¹⁰ Eestis aga rakenduks Roots

⁹ Vt nt: Pullerits, P. Intervjuu: Endine riigikohtunik: kas vanglarendi diil on ikkagi nii hea, et peame seda taluma? Postimees. 2026. Arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/8393336/intervjuu-endine-riigikohtunik-kas-vanglarendi-diil-on-ikkagi-nii-hea-et-peame-seda-taluma> (09.03.2026); Saar, J. Jüri Saar: rendivangide puhul kaob praegune vanglakaristuse loogika. ERR. 2026. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609934033/juri-saar-rendivangide-puhul-kaob-praegune-vanglakaristuse-loogika> (09.03.2026); Perling, L. Lavly Perling: Rootsi vangidega seotud arvutusi tuleb avalikkusega jagada, mitte saladuslooriga katta! Postimees. 2025. Arvutivõrgus: <https://arvamus.delfi.ee/artikkel/120383821/lavly-perling-rootsi-vangidega-seotud-arvutusi-tuleb-avalikkusega-jagada-mitte-saladuslooriga-katta> (09.03.2026); 1. Koppel, K. Asi: vangide Eestisse toomine paneb prokuratuurile lisakoormuse. ERR. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609718154/asi-vangide-eestisse-toomine-paneb-prokuratuurile-lisakoormuse> (09.03.2026).

¹⁰ Vt nt: Report to the Governments of Belgium and the Netherlands on the visit to Tilburg Prison carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 17 to 19 October 2011. CPT. Strasbourg, 2012. Arvutivõrgus: <https://rm.coe.int/1680697812> (26.04.2026); De Ridder, S. Tilburg: A Belgian Prison Across the Border. Boarder Criminologies. University of Oxford. Faculty of Law. 2013. Arvutivõrgus: <https://blogs.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2013/09/tilburg-belgian> (26.04.2026); Liebling, A., jt. Where Two 'Exceptional' Prison Cultures Meet: Negotiating Order in a Transnational Prison. The British Journal of Criminology – 2021/61-1. Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/343726015_Where_Two_'Exceptional'_Prison_Cultures_Meet_Negotiating_Order_in_a_Transnational_Prison/link/5f3d0379a6fdcecc43d33150/download?tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19 (26.04.2026).

kinnipeetavatele Eesti õigus rendilepingus väljatoodud erisustega. Töö autori hinnangul on Eesti ja Rootsi kinnipeetavate võrdse kohtlemise analüüs vajalik, et vältida võimalikku ebavõrdset kohtlemist ning sellest tulenevaid võimalikke kaebusi või rikkumisi.¹¹ Kuna rendileping ei ole veel ratifitseeritud, siis on võimalik seda vajaduse korral veel muuta, et võimalikke olukordi põhjendamatult ebavõrdse kohtlemise tekitamiseks vältida.

Märksõnad: kinnipeetavad, vangistus, vanglad, rahvusvahelised lepingud

¹¹ Sarnase probleemkoha on tõstatanud ka Tartu Ülikooli riigiõiguse kaasprofessor Paloma Krõõt Tupay ja Tartu Ülikooli karistusõiguse nooremteadur Diana Kõmmus. Vt: Tupay, P. K., Kõmmus, D. Paloma Krõõt Tupay ja Diana Kõmmus: õigusriigist ja vangirendist. ERR, 2026. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609987608/paloma-kroot-tupay-ja-diana-kommus-oigusriigist-ja-vangirendist> (26.04.2026).

1. VÖRDSE KOHTLEMISE ÜLDKÄSITLUS EESTI ÕIGUSES

1.1. Võrdsuspõhiõiguse kohaldamine ja sisu

Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 12 sätestab võrdse kohtlemise põhimõtte ja diskrimineerimise keelu kesksed ideed Eesti õiguses. PS § 12 kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed ning kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Samuti on viidatud sättes kirjas, et rahvusliku, rassilise, usulise või poliitilise vihkamise, vägivalda ja diskrimineerimise õhutamine on seadusega keelatud ja karistatav ning samuti on seadusega keelatud ja karistatav õhutada vihkamist, vägivalda ja diskrimineerimist ühiskonnakihtide vahel.¹² Ka karistusseadustik¹³ (KarS) näeb ette süüteod võrdõiguslikkuse vastu (§-id 151-153). Isiku diskrimineerimine võib aset leida nii ühe kui ka mitme eeltoodud tunnuse alusel. Diskrimineerimine ei ole alati ühetaoline, kuid leiab enamasti aset, et üks inimene või grupp saaks domineerida teise üle.¹⁴ Võrdsuspõhiõigus on suhteline, sest see on seotud teiste isikute või grupi positsiooniga. Võrdsuspõhiõiguse analüüsimisel on esimeseks küsimuseks see, kuidas koheldakse ühte võrreldes teisega, sest vaid nii on võimalik tuvastada ebavõrdsus. Ühte isikut või gruppi isoleeritult analüüsid ei ole võimalik jõuda järeldusele, kas teda koheldakse paremini või halvemini.¹⁵

Võrdse kohtlemise põhimõtte on tänapäeval üks esmaseid inimõigusi, millele viitavad ka mitmed rahvusvahelised kokkulepped.¹⁶ Näiteks on võrdset kohtlemist mainitud ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni¹⁷ artiklis 2, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakti¹⁸ (KPÕRP) artiklites 2, 24 ja 26 ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakti¹⁹ (MSKÕP) artikli 2 lg-s 2 ja artiklis 3. Ka inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon²⁰ (EIÕK) art 14 käsitleb võrdset kohtlemist ning sätestab

¹² Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 3.

¹³ Karistusseadustik. – RT I, 22.12.2025, 2.

¹⁴ Fredman, S. Intersectional discrimination in EU gender equality and non-discrimination law. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. Arvutivõrgus: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d73a9221-b7c3-40f6-8414-8a48a2157a2f/language-en> (24.04.2026), lk 27-30.

¹⁵ Gardner, J. Discrimination as Injustice. Oxford Journal of Legal Studies 1996/16-3. Arvutivõrgus: <https://academic-oup-com.ezproxy.utlib.ut.ee/ojls/article/16/3/353/1514727?searchresult=1> (24.04.2026), lk 355.

¹⁶ Kivioja, A., Muller, K., Oja, L. PSK § 12/1. – Eesti Vabariigi Põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: 2020.

¹⁷ Inimõiguste ülddeklaratsioon.

¹⁸ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1993, 10, 11.

¹⁹ Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1993, 10, 13.

²⁰ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

diskrimineerimise keelu. Eeltoodud säte ei näe ette üldist kaitset diskrimineerimise eest. See keelab diskrimineerimise vaid konventsiooni ja selle protokollidega tagatud õiguste ja vabaduste teostamisel²¹, kuid selleks ei pea ilmtingimata tuvastama mõne konventsioonis sätestatud õiguse või vabaduse rikkumist, vaid piisab, kui probleem jääb konventsiooniga kaitstavate õiguste ja vabaduste valdkonda.²² Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on kohtupraktikas välja toonud, et vaid erinevatel tunnustel või omadustel põhinev erinev kohtlemine võib endast kujutada diskrimineerimist EIÕK art 14 tähenduses.²³ Lisaks on kohus välja toonud, et erinevused kohtlemisel peavad ilmnema gruppide või isikute vahel, kes on kohtlemiselt sarnases olukorras.²⁴ EIK on pidanud erinevat kohtlemist diskrimineerivaks siis, kui erineval kohtlemisel puudub objektiivne ja mõistlik põhjus²⁵ ehk kui erineval kohtlemisel puudub seaduslik eesmärk või kui puudub mõistlik tasakaal ebavõrdse kohtlemise ja eesmärgi saavutamiseks kasutatavate vahendite vahel.²⁶

Kuigi võrdsuspõhiõigus ei ole lõpuni raamidesse paigutatud ning arutelud selle täpse ja detailse olemuse üle jätkuvad, siis sellest hoolimata saab vähemalt väita, et selle põhiõiguse keskmes on „isiku õigus mitte saada ebavõrdse kohtlemise osaliseks“²⁷. Tegemist on isiku subjektiivse õigusega ning loob isikutele üldise õiguse ja ootuse olla koheldud ühetaoliselt põhiõiguste adressaatide poolt.²⁸ Suur roll võrdsuspõhiõiguse sisustamisel Eestis on kohtute kanda.²⁹ Riigikohus on selgitanud, et ühesuguste asjaolude esinemise korral peab olema tagatud

²¹ Karvatska, S., Toronchuk, I. The Right to Non-Discrimination: Interpretive Practice of the Ecthr. - European Journal of Law and Public Administration 2021/7-2. Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/350033959_The_Right_to_Non-Discrimination_Interpretive_Practice_of_the_Ecthr (24.04.2026), lk 26-27, 35.

²² EIKo 17371/90, Gaygusuz v. Austria; Maruste, R. Õigus võrdsele kohtlemisele õigusriigis, selle õiguse printsiibid ja kohaldamispraktika Euroopa Inimõiguste Kohtus. Juridica – 2008/2. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article.php?uri=2008_2_iguse_v_rdsele_kohtlemisele_igusriigis_selle_iguse_printsiibid_ja_kohaldamispraktika_euroopa_i (26.04.2026), lk 69.

²³ EIKo 5095/71; 5920/72; 5926/72, Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark; Karvatska, S., Toronchuk, I., lk 26-27, 35.

²⁴ Karvatska, S., Toronchuk, I., lk 26-27, 35.

²⁵ Vt nt: EIKo 17371/90, Gaygusuz v. Austria; EIKo 2346/02, Pretty v. the United Kingdom; EIKo 55480/00, 59330/00, Sidabras and Džiautas v. Lithuania; EIKo 12742/87, Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland; EIKo 9214/80; 9473/81; 9474/81, Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom.

²⁶ Karvatska, S., Toronchuk, I., lk 26-27, 35.

²⁷ Ernits, M. Eesti õiguskorra „DNA“ ja põhikorra tuum. – Juridica 2023/4-5. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2023_4-5_eeesti_iguskorra_dna_ja_p_hikorra_tuum&pdf=1 (09.03.2026), lk 286.

²⁸ Ernits, M. Eesti õiguskorra „DNA“ ja põhikorra tuum. – Juridica 2023/4-5. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2023_4-5_eeesti_iguskorra_dna_ja_p_hikorra_tuum&pdf=1 (09.03.2026).

²⁹ Lõhmus, K. Võrdsusõiguse kontroll Riigikohtus ja Euroopa Inimõiguste Kohtus. Juridica – 2003/2. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article.php?uri=2003_2_v_rdsus_iguse_kontroll_riigikohtus_ja_euroopa_inim_iguste_k_ohtus (26.04.2026), lk 107.

ühetaoline kohtlemine. See tähendab, et võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt käsitletakse isikuid, kes on ühtedes ja samades oludes, ühetaoliselt ning samadel eeldustel.³⁰ Isikute võrdne kohtlemine ei tähenda, et neid tuleb kohelda identselt. Võrdsuse saavutamiseks võib olla vajalik isikute erinev kohtlemine vastavalt nende olukorrale, et neil oleks võimalik ühiskonnas tegutseda võrdsetena.³¹

Võrdse kohtlemise eesmärgiks on tagada, et kõikidel inimestel oleksid võrdsed ja õiglasel väljaavaat ühiskonnas pakutavate võimaluste kasutamisel. Sellest tulenevalt on ettenähtud, et sarnases olukorras isikuid tuleb kohelda samamoodi ja mitte ebasoodsamalt üksnes põhjusel, et neid on teatud erinev tunnus. Ebavõrdset kohtlemist nimetatakse otseseks diskrimineerimiseks. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kohaselt võib otsene diskrimineerimine olla õigustatud üldiste objektiivsete põhjendustega. Lisaks tuleneb võrdse kohtlemise põhimõttest, et eri olukordades olevaid isikuid tuleb kohelda erinevalt sel määral, mil see on vajalik, et tagada neile konkreetsete võimaluste kasutamine teistega võrdsel alusel. Selliste tingimustega arvestamist nimetatakse kaudseks diskrimineerimiseks, mida võib õigustada objektiivsete põhjustega olenemata sellest, kas tuginetakse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile või EL õigusel.³²

PS § 12 lg 1 sätestab üldise võrdsuspõhiõiguse. Selle esemeline kaitseala hõlmab kõiki eluvaldkondi ja isikuline kaitseala igauht.³³ Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine.³⁴ Kui leiab aset ebavõrdne kohtlemine, siis on tegemist põhiseaduse § 12 lg-s 1 sätestatud üldise võrdsuspõhiõiguse riivega.³⁵ Põhiseaduse §-is 12 sisalduv võrdsuspõhiõiguse diskrimineerimiskeeldude loetelu on lahtine ja näitlik. Riigikohus on öelnud, et diskrimineerimise aluseks olevad tunnused võivad olla erineva kaaluga. Ebavõrdne kohtlemine võib toimuda inimese tahtest sõltumatutel põhjustel või õpitavatel ja muudetavatel tunnustel. Õpitav on näiteks keel ja mõningal määral muudetavad näiteks veendumused. Kui ebavõrdne

³⁰ RKHKo 3-3-1-61-01, p 5.

³¹ Declaration of Principles on Equality. The Equal Rights Trust. 2008. Arvutivõrgus: <https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/Pages%20from%20Declaration%20perfect%20principle.pdf> (24.04.2026), lk 5.

³² Euroopa võrdse kohtlemise õiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2011. Arvutivõrgus: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_ET.pdf (24.04.2026), lk 21-22.

³³ RKPJKo 3-4-1-14-07, p 13.

³⁴ RKPJKo 3-4-1-14-14, p 12.

³⁵ RKPJKo 3-4-1-14-07, p 13.

kohtlemine toimub inimese tahtest sõltumatutel tunnustel, näiteks rass, vanus, geneerilised omadused jms, siis tuleb üldjuhul õigustuseks leida kaalukamad põhjused.³⁶

PS § 12 adressaadiks on riik³⁷, millest tulenevalt peab riik asutuma vajalikke samme võrdsuspõhiõiguse tagamiseks ning seda ka seadusandlikul tasandil. PS § 12 lg-st 1 tulenevalt peab seadusi kohaldama kõikide isikute suhtes ühtemoodi. Viidatud sätte kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed.³⁸ See tähendab “eelkõige võrdsust seaduse kohaldamisel ning selle mõte seisneb nõudes rakendada kehtivaid seadusi kõigile isikutele erapooletult ja ühtemoodi”.³⁹ Kõnealusest sättest tuleneb ka kohustus jälgida võrdse kohtlemise põhimõtet uusi seadusi luues ning neid kehtestades.⁴⁰ Riigikohus on selgitanud, et PS § 12 lg-t 1 tuleb arvesse võtta ka õigusloomes. Nimelt peavad seadused ka sisuliselt kohtlema kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi. Samas on rõhutatud, et igasugust ebavõrdset kohtlemist ei saa lugeda võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks. Kui kahte isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt, siis on rikutud keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt.⁴¹ Ka põhiseaduse loojate hinnangul tuleks PS §-is 12 nimetatud sõna “diskrimineerimine” kasutada siis, kui tegemist on põhjendamatu ehk põhiseadusega keelatud isikute eristamisega.⁴² Õiguse loomisel tuleb silmas pidada, et loodavad õigusaktid võimaldaksid isikuid ka faktiliselt võrdselt kohelda. Faktilise võrdsuse saavutamiseks võib riik kasutada positiivseid erimeetmeid, näiteks kõrvaldab või leevendab riik õigusaktidega faktilist ebavõrdsust õiguslike meetoditega.⁴³

PS § 12 lg 1 tagab õigusliku võrdsuse ning selle tagamiseks peavad seadused kohtlema isikuid ühtemoodi. Kui seadused kohtlevad üht isikut võrreldes teisega erinevalt pelgalt konkreetsete tunnuste tõttu, siis on tegemist otsese diskrimineerimisega. Kaudse diskrimineerimisega on tegemist olukorras, kui seaduse säte on pealtnäha sõnastatud neutraalselt, kuid seab halvemasse positsiooni mõne grupi inimesi.⁴⁴ Seadusloome tasandil regulatsioonide loomisel on ebavõrdne kohtlemine õigustatud siis, kui on olemas mõistlik ja asjakohane põhjus.⁴⁵ Kui ebavõrdseks kohtlemiseks ei leidu mõistlikku põhjust, siis saab ebavõrdse kohtlemise lugeda

³⁶ RKÜKo 3-4-1-12-10, p 32.

³⁷ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/12.

³⁸ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/10.

³⁹ RKPJKo 3-4-1-2-02, p 16.

⁴⁰ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/11.

⁴¹ RKPJKo 3-4-1-14-07, p 13.

⁴² Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/6.

⁴³ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/16.

⁴⁴ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/14.

⁴⁵ RKPJKo 3-4-1-14-07, p 13; RKÜKo 3-3-1-101-06, p 20; RKPJKo 3-4-1-3-05, p 20.

meelevaldseks. Lisaks on Riigikohus selgitanud, et kuigi meelevaldsuse kontroll laieneb seadusandja tegevusele, siis peab arvestama ka sellega, et seadusandjale tuleb jätta lai otsustusulatus.⁴⁶

Võrdsuspõhiõigus on eraldiseisev põhiõigus, mille kohaldamine ei sõltu sellest, ka on piiratud mõnda teist põhiseaduses sätestatud põhiõigust või vabadust.⁴⁷ Siiski on Riigikohus kontrollinud võrdsuspõhiõiguse järgimist ka koosmõjus teiste PS sätetega.⁴⁸ Ka EIK jaatab võrdsuspõhiõiguse iseseisvat kohaldamist, kuigi EIÕK art 14 sõnastus viitab sellele, et säte kohaldub koostoimes ühe või mitme konventsioonis sätestatud õigusega. Samas, kui lugeda art 14 asjasse puutuva sätte lisalõiget, siis sellest piisab, et diskrimineerimine puudutaks ühe või teise konventsiooni õiguse kasutamist.⁴⁹ Võrdsuspõhiõiguse riive põhiseaduspärasuse hindamiseks tuleb kindlaks määrata võrdluse lähtekohad ning välja tuua võrreldavad grupid.⁵⁰ Tegemist on lihtsa seadusreservatsiooniga tagatud põhiõigusega ning on seega piiratud igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel.⁵¹

Seoses kinnipeetavatega on näiteks Riigikohus oma praktikas leidnud, et PS-ga oli vastuolus säte, mille kohaselt ei olnud vahistatutel ja arestialustel võimalus kasutada interneti, et ligi pääseda õigusaktide andmebaasile ja kohtulahendite registrile. Kinnipeetavatel aga selline võimalus oli. Riigikohus leidis, et selline erinevus riivab vahistatute PS §-st 12 tulenevat võrdsuspõhiõigust ning vahistatuid koheldakse võrreldes kinnipeetavatega ebasoodsamalt.⁵²

1.2. Kontrollskeem

Võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamisel tuleb esmalt välja selgitada võrdsuspõhiõiguse piirang. Selleks tuleb leida kaks isikute gruppi, keda omavahel võrrelda⁵³ ning võrdsuse lähtekohad ehk asjaolud, mille alusel gruppe võrrelda.⁵⁴ Kahte gruppi on võimalik vaadelda ka mitmest lähtekohast. Seepärast on võrdlusgruppide moodustamisel oluline leida õige lähtekoht ehk lähim ühine soomõiste (*genus proximum*), mille alusel võrreldavaid gruppe moodustada.

⁴⁶ RKPJKo 3-4-1-2-02, p 17; RKPJKo 5-25-4/14, p 54; RKPJKo 3-4-1-7-03, p 37; RKÜKo 3-22-246/31, p 40.

⁴⁷ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/9.

⁴⁸ RKÜKo 31.03.2011, 3-3-1-69-09, p 64

⁴⁹ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/9.

⁵⁰ RKÜKo 3-3-1-86-15, p 47.

⁵¹ RKÜKo 3-3-1-86-15, p 53.

⁵² RKPJKo 5-19-41/9.

⁵³ RKPJKo 3-4-1-11-10, p 46.

⁵⁴ RKÜKo 3-3-1-86-15, p 47.

Lähtekoht on õigesti valitud siis, kui grupid on konkreetse erisuse hindamisel sarnases olukorras⁵⁵ ning valitud on kõige kitsam ühine soomõiste.⁵⁶ Võrdsuspõhiõiguse riive tuvastamiseks tuleb leida ühe grupiga sarnases olukorras olevate isikute grupp, kellega võrreldes esimest gruppi halvemini koheldakse.⁵⁷ Samuti tuleb võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamiseks välja tuua, milles erinev kohtlemine ehk võrdsuspõhiõiguse piirang seisneb (*differentia specifica*).⁵⁸

Riigikohtu praktika on olnud erinev ja mitte järjepidev võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamise kontrollskeemi valikul. Enamasti on Riigikohus leidnud, et võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamiseks tuleb näidata, et ebavõrdne kohtlemine on meelevaldne ehk selleks puudub mõistlik ja asjakohane põhjus.⁵⁹ Samas on Riigikohus kasutanud ka proportsionaalsuse testi ning võrdsuspõhiõiguse rikkumist kontrolliti kui vabaduspõhiõiguse riivet läbi kaitseala, riive ja riive õiguspärasuse⁶⁰. Siiski on Riigikohtu üldkogu välja toonud, et “nii meelevaldse ehk asjakohase ja mõistliku põhjuse kui ka proportsionaalsuse ehk legitiimse eesmärgi saavutamiseks sobivuse, vajalikkuse ja mõõdukuse kontrolli tulemus on põhiseaduslikkuse mõttes sama.”⁶¹ Käesolevas magistritöös lähtutakse võrdsuspõhiõiguse rikkumise kontrollimisel Riigikohutu levinuma kontrolli viisist, milleks on mõistlikkuse ja asjakohasuse väljaselgitamine. Sama lähenemist on viimase aja praktikas kasutanud ka Riigikohus ise⁶² ja 2025. aastal kaitstud Taso Toomiku magistritöös “Riigieelarveliste regionaalsete investeeringute ehk katuserahade kooskõla üldise võrdsuspõhiõigusega 2023. aasta riigieelarve seaduse näitel”.⁶³

Üldist võrdsuspõhiõigust on riivatud, kui võrdlusgruppe on koheldud ebavõrdselt.⁶⁴ Põhiõiguse kaitseala riiveks loetakse iga põhiõiguse adressaadi poolset põhiõiguse kaitsealasse kuuluva

⁵⁵ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/20; RKÜKo 3-4-1-2-05, p 40.

⁵⁶ Alexy, R. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. Juridica – 2001/Eriväljaanne. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article.php?uri=2001_eriv_ljaanne_p_hi_igused_eesti_p_hiseaduses (26.04.2026), lk 65.

⁵⁷ RKÜKo 3-4-1-18-14, p 57.

⁵⁸ RKÜKo 3-3-1-47-03, p 12; RKPJKo 3-4-1-1-02, p 13; RKÜKo 5-19-29, p 70.

⁵⁹ RKÜKo 3-4-1-12-10, p 33; RKPJKo 5-19-25/9, p 68; RKPJKo 3-4-1-52-13, p 47; RKPJKo 3-4-1-8-08, p 32.

⁶⁰ RKÜKo 3-1-3-10-02, p-id 30, 34; RKÜKo 3-4-1-1-05, p 24; RKPJKo 3-4-1-14-06, 30, Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/23.

⁶¹ RKÜKo 3-4-1-12-10, p 35.

⁶² Ernits, M. Eesti õiguskorra „DNA“ ja põhikorra tuum. – Juridica 2023/4-5, lk 286, Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/23.

⁶³ Toomik, T. Riigieelarveliste regionaalsete investeeringute ehk katuserahade kooskõla üldise võrdsuspõhiõigusega 2023. aasta riigieelarve seaduse näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2025. Arvutivõrgus: <https://hdl.handle.net/10062/110964> (25.04.2026).

⁶⁴ RKPJKo 3-4-1-8-08, p 20.

tegevuse, omaduse või seisundi ebasoodsat mõjutamist põhiõiguse kandja jaoks.⁶⁵ Võrdsuspõhiõiguse riive ei ole koheselt põhiõiguse rikkumine.⁶⁶ Võrdsuspõhiõigust on rikutud siis, kui piirang pole formaalselt või materiaalselt põhiseadusega kooskõlas. Piirang ei ole formaalselt põhiseadusega kooskõlas, kui norm pole kehtestatud pädevus-, menetlus- ja vorminõuetele ja parlamendireservatsiooni arvestades või ei vasta õigusselguse põhimõtetele.⁶⁷ Piirangu materiaalse põhiseaduspärasuse kontrollimisel tuleb kontrollida, kas piirangul ehk erineval kohtlemisel on üldse legitiimset ehk põhiseadusega kooskõlas olevat eesmärki. Võrdsuspõhiõiguse piirang on lubamatu, kui ei leidu legitiimset eesmärki.⁶⁸ Kuigi PS § 12 lg 1 sõnastusest võib järeldada, et tegemist on seadusereservatsioonita põhiõigusega⁶⁹, siis Riigikohtu hinnangul on tegemist lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega, mille kohaselt on põhiõigus piiratav igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel.⁷⁰

Kui võrdsuspõhiõiguse piirangut võib teatud eesmärgil seada, siis järgnevalt on Riigikohus kontrollinud, kas piirang on mõistlik ja asjakohane.⁷¹ Erineva kohtlemise mõistlikkuse ja asjakohasuse väljaselgitamiseks tuleb kaaluda erineva kohtlemise eesmärki ja tekitatud erineva olukorra raskust.⁷² Ebavõrdse kohtlemise põhjus on mõistlik ja asjakohane juhul, kui see on kohases tasakaalus tekitatud olukorra raskusega.⁷³ Erineva kohtlemise eesmärgi ja tekitatud erineva olukorra raskuse kaalumisel tuleb hinnata, kas riive intensiivsus on mõõdupärases suhtes taotletavate eesmärkide kaalukusega.⁷⁴ Riigikohus on selgitanud, et mida suurem on erineva kohtlemise mõju isikutele, seda enam kaalukamad peavad olema põhjendused, miks isikuid erinevalt koheldakse.⁷⁵ Samuti on Riigikohus lisanud, et kui isiku ebavõrdne kohtlemine sõltub omadustest või asjaoludest, mis ei sõltu isiku tahtest, siis peavad põhjendused ebavõrdseks kohtlemiseks olema kaalukamad.⁷⁶

Eeltoodust tulenevalt võib võrdsuspõhiõiguse võimaliku rikkumise kontrollimiseks moodustada järgmise kontrollskeemi:

⁶⁵ Ernits, M. PSK II ptk sissejuhatus/43.

⁶⁶ RKPJKo 3-4-1-3-05, p 20.

⁶⁷ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/21.

⁶⁸ RKPJKo 3-4-1-14-06, p 30; RKPJKo 3-4-1-3-11, p 23.

⁶⁹ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/22.

⁷⁰ RKPJKo 5-19-42/13 p 56.

⁷¹ Kivioja, A., Muller. K., Oja, L. PSK § 12/23.

⁷² RKPJKo 5-19-25/9, p 68.

⁷³ RKPJKo 5-25-4/14, p 54.

⁷⁴ RKPJKo 3-4-1-13-05, p 23.

⁷⁵ RKPJKo 5-25-4/14, p 54.

⁷⁶ RKPJKo 5-22-13/17, p 59.

1. Esmalt tuleb kirjeldada ebavõrdset kohtlemist. Selleks peab moodustama kaks võrdlusgruppi lähima ühise soomõiste kaugu ning seejärel kirjeldada, kuidas neid gruppe erinevalt koheldakse. Kui erinevat kohtlemist ei esine, siis ei ole ka võrdsuspõhiõigus riivatud.
2. Teiseks, kui gruppide vahel esinev erinev kohtlemine, siis tuleb kindlaks teha, kas erinev kohtlemine on põhiseaduspärane. See tähendab, kas erinevaks kohtlemiseks on mõistlik ja asjakohane põhjus.

2. VÄLISLEPINGUGA KINNIPIDAMISTINGIMUSTE KINDLAKS MÄÄRAMISE VÕIMALIKKUS

2023. aasta oktoobris avaldas Riigikontroll aruande, kus analüüsiti pikaajalist vaadet vanglasüsteemi toimimisele. Aruandes toodi välja, et kinnipeetavate arv on järjepidevalt ajas langenud ning arvestades kriminaalpoliitika suundumusi, siis see trend ka jätkub. Riigikontroll jõudis järeldusele, et Justiitsministeerium ei ole tegelenud vanglate taristu majandamise tõhustamisega ning vanglaid ei ole kohandatud vastavalt muutuvatele vajadustele. Kui Justiitsministeerium vanglate majandamist ei tõhusta ning kinnipeetavate arvu vähenemine jätkub, siis aruande kohaselt kasvaksid ühe kinnipeetava peale tehtud kulutused järgmise kümne aasta jooksul üle kahe korra ehk kulu kasvaks seniselt 2800 eurolt kinnipeetava kohta kuni 6600 euron. Aruandes soovitas Riigikontroll justiitsministril koostada vanglate haldamise pikaajaline plaan, mis arvestaks ka kinnipeetavate arvu vähenemise ja karistusaegade lühendamisega. Samuti soovitas Riigikontroll vangide arvu vähenemise jätkumise korral kaaluda ühe vanglakompleksi või vähemtäidetud üksuste sulgemist.⁷⁷

2024. aasta juulis vähendati järelkajana Riigikontrolli aruandele Tartu Vanglas 90 töökohta ning koos sellega viidi ligi pooled Tartu Vangla kinnipeetavates teistesse Eesti vanglatesse.⁷⁸ Tartu Vanglas on täitmisplaani § 1² lg 2 kohaselt 933 kohta meessoost täisealistele kinnipeetavatele⁷⁹, kuid pärast eelkirjeldatud muudatust jäi Tartu Vanglasse vaid 300 kinnipeetavat.⁸⁰

Tartu Vangla täieliku sulgemise vältimiseks ning vangla taristu optimaalse kasutamise alternatiivina kaalus vanglateenistus Tartu Vangla välisvangide kinnipidamiseks rendile andmist. 2025. aasta märtsis andis valitsus Justiits- ja Digiministeeriumile volitused alustada läbirääkimisi Rootsi ja Hollandiga Eesti vanglapinna välja rentimiseks.⁸¹ Täpsema rendilepingu osas hakati läbirääkimisi pidama siiski vaid Rootsiga ning 2025. aasta juunis

⁷⁷ Pikaajaline vaade vanglasüsteemile. Riigikontrolli aruanne Riigikogule. Tallinn, 2023. Arvutivõrgus: https://www.riigikontroll.ee/sites/default/files/documents/2025-11/18294_RKTR_5565_2-1.4_2309_004-2.pdf (09.03.2026), lk 1-2.

⁷⁸ Tartu vanglast kaovad pooled vanglakohad, töö kaotab 90 inimest. ERR. 2024. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609224762/tartu-vanglast-kaovad-pooled-vanglakohad-too-kaotab-90-inimest> (09.03.2026).

⁷⁹ Täitmisplaani. – RT I, 20.12.2025, 18.

⁸⁰ Tartu vanglast kaovad pooled vanglakohad, töö kaotab 90 inimest.

⁸¹ Lumiste, L. Valitsus andis mandaadi vanglarendi läbirääkimiste alustamiseks. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/uudised/valitsus-andis-mandaadi-vanglarendi-labiraakimiste-alustamiseks> (09.03.2026).

saatis Justiits- ja Digiministeerium Eesti ja Rootsi vahelise vanglarendileppe eelnõu kooskõlastamiseks valitsusele. Vanglateenistuse sõnul oli kokkuleppe aluseks mõlema riigi huvid, kus Rootsi soovis lahendada oma vanglate ülekoormatust ning Eesti soovis leida otstarvet tühjalt seisvale ning kulukale vanglatahistule Tartus.⁸² Samal kuul allkirjastasid Eesti justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta ning Rootsi Kuningriigi justiitsminister Gunnar Strömmer eelkirjeldatud vanglarendilepingu. Seejärel liikus leping ratifitseerimiseks mõlema riigi parlamentidele.⁸³ Käesoleva töö kirjutamise hetkeks⁸⁴ ei ole Riigikogu rendilepingut ratifitseerinud, kuid riigikogu õiguskomisjoni esimees Madis Timpsoni sõnul on mõlemal riigil plaanis leping ratifitseerida 2026. aasta kevadel.⁸⁵ Esimesed kinnipeatavad peaksid Tartu Vanglasse jõudma 2026. aasta teisel poolel ning kinnipeatavad saabuksid järk-järgult.⁸⁶

Eesti teenib Rootsile vangla rentimisega tulu, mis rendilepingu art 51 lg 2 kohaselt on 30 600 000 eurot aastas 300 koha kättesaadavuse eest kuus. Iga lisanduva koha eest maksab Rootsi art 51 lg 3 kohaselt 8500 eurot kuus ühe kinnipeatava kohta.⁸⁷ Vanglateenistus on välja toonud, et vanglarent ning sellest saadav tasu aitab säilitada Tartu Vangla ning seega vajaliku sisejulgeolekutaristust. Samuti võimaldab vanglarent säilitada Tartu Vangla teenistujad ning palgata juurde kuni 250 siseturvalisuse eriõppega teenistujat. Seega võimaldab vanglarent Vanglateenistuse hinnangul säilitada Eesti riigikaitsealiselt ning sisejulgeolekuliselt vajalikku taristut ning personali.⁸⁸

Rendilepingu art 4 lg 1 ja 2 kohaselt koostavad ja sõlmivad Rootsi vanglateenistus ning Eesti Vabariigi Justiits- ja Digiministeerium koostöömemorandumi rendilepingu rakendamiseks ning praktiliseks kohaldamiseks. Koostöömemorandum käsitleb viidatud sätte kohaselt vangla toimumist, personali, rajatise, kinnipeatavate transporti ja muid ülesandeid, mida Eesti või

⁸² Poduškina, A. Vanglarendi lepingu eelnõu läks kooskõlastusringile. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/uudised/vanglarendi-lepingu-eelnou-laks-kooskolastusringile> (09.03.2026).

⁸³ Poduškina, A. Eesti ja Rootsi allkirjastasid vanglarendilepingu. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/uudised/eesti-ja-rootsi-allkirjastasid-vanglarendilepingu> (09.03.2026).

⁸⁴ 06.03.2026 hetke seisuga.

⁸⁵ Pakosta: see valitsus uusi vanglarendi leppeid ei sõlmi. ERR. 2026. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609932644/pakosta-see-valitsus-uusi-vanglarendi-leppeid-ei-solmi> (09.03.2026).

⁸⁶ Tõnisson, H. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskiri. Vabariigi Valitsus. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2b20b36b-00e5-4a4b-b6af-263de4ff65d2/eesti-vabariigi-ja-rootsi-kuningriigi-vahelise-eesti-vabariigis-rootsi-kuningriigi-vanglakaristuste-taideviimise-kokkuleppe-ratifitseerimise-seaduse-eelnou-682-se/> (09.03.2026), lk 1.

⁸⁷ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkulepe.

⁸⁸ Vanglarent. Vanglateenistus. 2026. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/vanglarent> (09.03.2026).

Rootsi vanglateenistus täita võib. Rendilepingus on koostöömemorandumile läbivalt viidatud. Näiteks art 7 lg 1 p c kohaselt toimub Eesti personali väljaõpe vastavalt koostöömemorandumi tingimustele, art 13 lg 5 kohaselt reguleeritakse koostöömemorandumis kinnipeetavate ja Rootsi personali tubaka- ja nikotiinitoodete kasutamist, kinnipeetavatele lubatud telekanalid sätestatakse samuti art 27 lg 3 kohaselt koostöömemorandumis. Lisaks on rendilepingu art 30 kohaselt koostöömemorandumis reguleeritud, milliseid isiklikke esemeid on kinnipeetaval õigus kaasa võtta, art 31 lg-te 4-5 ja 9 kohaselt sätestatakse kinnipeetavate rahaliste vahenditega seonduv töökorraldus täpsemalt koostöömemorandumis. Rendilepingu art 32 lg-te 2-3, 6 ja 8 kohaselt on ka kinnipeetavate tavatöötasu, vähendatud töötasu, lisatasu ja muu tasu määrad sätestatud koostöömemorandumis.⁸⁹

Rendilepingu seletuskirja kohaselt on koostöömemorandumit vaja, et muuta lepingus sätestatud tingimused tegelikkuses toimivaks ning õigusselgeks. Rendilepingus sätestatud tingimuste täpsustamine aitab vältida vastutuse hajumist ning aitab kaasa sujuvale koostööle. Samuti nähakse koostöömemorandumit kui paindlikku dokumenti, mida on võimalik muuta või täiendada praktilist töökorraldust vastavalt olukorrale ning rendilepingut muutmata. Seletuskirjas on välja toodud, et Eesti riigi huvide seisukohalt on oluline, et kõik sätestatud reeglid oleksid üheselt mõistetavad, dokumenteeritud ning kinnitatud valitsuse tasandil.⁹⁰ Rendilepingu reguleerimisala on väga lai ning selle muutmiseks peab muudatuse iga kord Riigikogus ratifitseerima. Seepärast peetakse seletuskirjas mõistlikuks, et lepinguga seotud praktilised küsimused reguleeritakse koostöömemorandumis, kuid memorandumiga ei tohi minna kaugemale lepinguga antud volitustest või minna nendega vastuollu.⁹¹

PS § 3 lg 1 esimene lause sätestab, et riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Eeltoodust tuleneb parlamendireservatsiooni ehk olulisuse põhimõtte, mis nõuab, et kõik olulised küsimused riigielus otsustab Riigikogu või kõrgeima võimu kandjana rahvas. Olulisuse põhimõttest tulenevalt, ei saa täitevvõimule ega ühelegi teisele isikule või organile edasi delegeerida seda, mida PS järgi on kohustatud tegema seadusandja.⁹² Kuid põhiseadus ei keela Riigikogu pädevuses olevaid küsimusi delegeerida

⁸⁹ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

⁹⁰ Tõnisson, H., lk 44-45.

⁹¹ *Ibid.*, lk 43.

⁹² RKPJKo 5-22-3/17, p 22; RKPJKo 5-22-4/13, p 60, 66; RKPJKo 5-20-12/9, p 62; Madise, Ü., Madise, L., Mälksoo, L. PSK § 3/3. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: 2020.

täitevvõimule, kui selleks on seaduses piisavalt määratletud täitevvõimu tegutsemise alused ja tingimused. Viimase eesmärk on välistada omavoli.⁹³ Kõik põhiõiguste seisukohast olulised otsused peab langetama seadusandja. Siiski Riigikohtu hinnangul tuleneb PS mõttest ja sätetest, et vähem intensiivsemaid põhiõiguste piiranguid võib kehtestada ka täpse, selge ja piirangu intensiivsusega vastavuses oleva volitusnormi alusel määrusega.⁹⁴ Volitusnormi puudumise või selle piiride ületamise tõttu on Riigikohus põhiseadusvastaseks ja kehtetuks tunnistanud mitmeid määrusi.⁹⁵

PS § 3 lg 1 teise lause kohaselt on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa ka rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid. Ka välislepingud kuuluvad rahvusvahelise õiguse alla.⁹⁶ PS § 123 kohaselt ei tohi Eesti Vabariik sõlmida välislepinguid, mis on vastuolus PS-ga. Kui aga Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, siis kohaldatakse välislepingu sätteid. Seega saab Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingut kohaldada riigisiselt eeldusel, et välislepingu normid on piisavalt konkreetsed ning võivad reguleerida riigisiseseid suhteid.⁹⁷

PS reservatsioonist tuleneb riigi tuumikfunktsioonide delegeerimise keeld.⁹⁸ PS mõtte kohaselt on neid ülesandeid kohustatud täitma riigivõim ning neid ei saa delegeerida riigist väljapoole.⁹⁹ Riigi tuumikfunktsiooniks on ka karistusvõim, mille hulka kuulub ka vangistus.¹⁰⁰ Rendilepinguga sätestatakse vangistuse täideviimise erikord, mille sätted peaksid olema kooskõlas Eesti Vabariigi PS-ga. Vangistust viiakse ellu Eesti õiguse alusel ning seda viivad täide vaid Eesti ametnikud¹⁰¹, kes rakendavad sunnivõimu. Rendileping ratifitseeritakse enne teenuse osutamist Riigikogus.¹⁰² Seega võib rendilepingus kokku leppida vangistuse ja karistuse täideviimise tingimusi, sest riigi tuumikfunktsiooni ei delegeerida riigist väljapoole ning välisleping läbib ette nähtud formaalse menetluse ning ratifitseeritakse.

⁹³ RKPJKo 3-4-1-3-16, p 111.

⁹⁴ RKÜKo 3-3-1-41-06, p 21-22.

⁹⁵ Madise, Ü., Madise, L., Mälksoo, L. PSK § 3/7.

⁹⁶ Madise, Ü., Madise, L., Mälksoo, L. PSK § 3/8.

⁹⁷ Mälksoo, L., Land, K., Madise, L., Pisuke, H. PSK § 123/4. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: 2020.

⁹⁸ Ernits, M., Pajuste, T. PSK § 3/61. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm. vlj. Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital. 2022.

⁹⁹ RKÜKo 3-1-1-86-07, p 21.

¹⁰⁰ Ernits, M., Pajuste, T. PSK § 3/73-76.

¹⁰¹ Tõnisson, H., lk 2.

¹⁰² *Ibid.*, lk 5.

Küsimus tekib aga koostöömemorandumi osas, mis ei ole üheks rendilepingu menetlusedokumentide juures olevatest materjalidest ning selle kirjeldusest tulenevalt nähtub, et memorandumit võib rendilepingu kehtivuse ajal jooksvalt muuta ka Rootsi vanglateenistus ning Eesti Vabariigi Justiits- ja Digiministeerium kokkuleppel. Sellest tulenevalt võib järeldada, et koostöömemorandumit ei ratifitseerida koos rendilepinguga. Ka rendilepingu seletuskiri ütleb, et välislepingu lisade muutmiseks ei ole vaja välislepingut ennast muuta ega läbida uut ratifitseerimisprotsessi.¹⁰³ Kuna antud juhul ei ole koostöömemorandum nähtav või ka veel valminud, siis on keeruline anda hinnangut sellele, mida konkreetselt ja millisel määral memorandum reguleerib. Seletuskirja kohaselt võivad lisad reguleerida täideviiva võimu tasandil vangistuse täideviimise üksikküsimusi.¹⁰⁴

Koostöömemorandumit on analüüsinud ka Helena Schilf 2026. aastal kaitstud uurimistöös „Kinnipeetavate kohtumisõiguse teostamine Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise vanglarengilepingu täitmisel“. Uurimistöös tõi autor samuti välja, et riigielu olulise küsimuste üle peab otsustama seadusandja ning täitevvõim ei saa iseseisvalt reguleerida põhiõiguste vaatepunktist olulisi küsimusi. Autor jõudis järeldusele, et kui koostöömemorandum sisaldab kinnipeetavate kohtumisõiguse seisukohast olulisi tingimusi, siis neid tingimusi ei saa koostöömemorandumis sõlmida ilma seadusandja vastavasisulise tahteavalduseta. Eeltoodust tulenevalt on järeldatud, et Justiits- ja Digiministeerium väljub koostöömemorandumi sõlmimisel oma pädevuse piiridest, sest see ei ole kooskõlas PS § 3 lg-st 1 tuleneva seadusereservatsiooni põhimõttega.¹⁰⁵

Riigikohus on rõhutanud, et PS § 3 lg 1 esimesest lausest ja §-st 11 tulenevalt tohib põhiõiguste ja vabaduste piiranguid kehtestada ainult seadusjärglase õigusaktiga. Muid võimalusi PS põhiõiguste ja vabaduste piirangute kehtestamiseks ette ei näe. Eeltoodud põhimõte on absoluutne ning välistab võimaluse kehtestada põhiõiguste ja vabaduste piiranguid seadusest allpool seisvate õigusaktidega.¹⁰⁶ Kui koostöömemorandumiga piiratakse kinnipeetavate õigusi, siis ei pruugi need piirangud olla kooskõlas PS-ga. Koostöömemorandum ei ole Riigikogu poolt ratifitseeritud välisleping, mis võimaldaks kinnipeetavate õigusi piirata. Kuigi koostöömemorandum võib lihtsustada vangla rendi käigus tekkivate praktiliste küsimuste

¹⁰³ *Ibid.*, lk 5.

¹⁰⁴ *Ibid.*, lk 5.

¹⁰⁵ Schilf, H. Kinnipeetavate kohtumisõiguse teostamine Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise vanglarengilepingu täitmisel. Uurimistöö. Tartu Ülikool, 2026, lk 26-29.

¹⁰⁶ RKÜKo 3-4-1-7-01, p 15.

reguleerimist, siis kinnipeetavate õigusi puudutavad küsimused tuleks enne rendilepingu sõlmimist põhjalikult läbi mõelda ning neid ei tohiks sätestada lepingu lisas. Kui rendileping ei hõlma kõiki kinnipeetava põhiõigusi sisaldavaid küsimusi, siis tuleks need lisada rendilepingusse ning neid mitte sätestada koostöömemorandumis.

3. EESTI VABARIIGI KINNIPETAVATE JA ROOTSI KUNINGRIIGI KINNIPETAVATE VÕRDNE KOHTLEMINE

Rendilepingu alusel tuuakse Tartu Vanglasse karistust kandma Rootsi kinnipetavad. Rendilepinguga sätestatakse Rootsi karistuse täideviimise eesmärgil Tartu Vangla kasutamise tingimused ja kord, reguleeritakse poolte tegevuskorda, õigusi ja kohustusi. Rendileping loob aga Rootsi kinnipetavatele mõned vangistustingimused, mis erinevad Eesti kinnipetavate vangistustingimustest.¹⁰⁷ Juba enne rendilepingu ministrite poolt allkirjastamist tõi Õiguskantsleri Kantselei kontrollkäikude osakond välja, et kavandatav rendileping võib luua kinnipetavate vahel ebavõrdsuse. Viidatud analüüsis toodi välja, et esmalt ei peaks välisriigi kinnipetavaid tooma Eestisse vastu nende tahtmist ning nad peaksid samuti osalema taasühiskonnastavas tegevustes, mis on üheks vangistuse eesmärgiks.¹⁰⁸ Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on samuti leidnud, et kinnipetavaid ei tohiks tahte vastaselt viia välisriiki karistust kandma.¹⁰⁹

Eesti vanglates viibib juba paar välismaalast, näiteks viibib Eesti vanglates neli Serbia sõjakurjategijat, kelle on süüdi mõistnud Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal¹¹⁰. Õiguskantsleri Kantselei tõi välja, et nende kontrollkäikude ajal on olnud näha, et ka mõne välismaalase viibimine on Eesti vanglateenistusele katsumuseks. Põhilised probleemid seisnevad näiteks igapäevases suhtlemises, informatsiooni edastamises, mõtestatud tegevuste pakkumises ning kvaliteetse tervisehoiu pakkumises, sest kinnipetavate ja ametnike vahel on keelebarjäär. Analüüsis seatakse kahtluse alla, kas vangla saab hakkama rendilepingu alusel Eestisse toodavate kinnipetavate vajaduste rahuldamisega, kui ametnikud ja kinnipetavad ei räägi sama keelt.¹¹¹ Sama probleemi on rendilepingu menetluses esile tõstnud ka mitmed teised

¹⁰⁷ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 4-6.

¹⁰⁸ Žurakovskaja-Aru, K., Määrits, I.-I. Vanglate rentimisest. Õiguskantsler. Blogi. Inimõiguste Raamat. 2024. Arvutivõrgus: <https://www.inimõigusteraamat.ee/blogi/vanglate-rentimisest> (09.03.2026).

¹⁰⁹ Report to the Governments of Belgium and the Netherlands on the visit to Tilburg Prison carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 17 to 19 October 2011. CPT visit report. 2012, p 8. Arvutivõrgus: <https://hudoc.cpt.coe.int/?i=p-bel-nld-20111017-en-3> (09.03.2026).

¹¹⁰ Enforcement map. IPMCT. Arvutivõrgus: <https://www.irmct.org/en/about/functions/enforcement-of-sentences> (09.03.2026).

¹¹¹ Žurakovskaja-Aru, K., Määrits, I.-I.

Eesti riigiasutused.¹¹² Samuti tuuakse analüüsis välja, et välisriiki karistus kandma viidaval kinnipeetaval on keerulisem hoida kontakti pereliikmetega.¹¹³

Rendilepingu seletuskirja kohaselt analüüsiti rendilepingu koostamise käigus võrdset kohtlemist aspektist, kas teatud kinnipeetavate saatmised Eestisse võib erinevatel kaalutlustel välistada. Analüüsiti näiteks kinnipeetavate erinevat kohtlemist kuriteo liigi järgi, meditsiinilise erivajaduse järgi, naiste ja alaealiste erinevat kohtlemist.¹¹⁴ Samas on välja toodud, et võrdse kohtlemise küsimused võivad tekkida ka Eesti kinnipeetavate ja Rootsist saadetavate kinnipeetavate kohtlemise vahel.¹¹⁵ Käesoleva töö raames analüüsitakse vangistustingimusi konkreetsemalt, nii nagu need on rendilepingus ja VangS-is sätestatud. Järgnevalt analüüsitakse, millised on võrdlusgrupid, millised on konkreetsed erinevused ning kas esineb võrdsuspõhiõiguse rikkumist. Seejärel analüüsitakse ebavõrdse kohtlemise esinemisel Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel, kas ebavõrdne kohtlemine põhiseaduspärane.

3.1. Võrdlusgrupid

Võrdsuspõhiõiguse riive analüüsimiseks on esmalt vaja moodustada võrdlusgrupid lähima ühise soomõiste ehk *genus proximum* alusel kahe grupi vahel, kelle vahel potentsiaalne ebavõrdne kohtlemine võiks aset leida. Seejärel on alles võimalik tuvastada, kas grupe on ebavõrdselt koheldud ning kas selline kohtlemine on põhiseaduslikult lubatud. Järgnevalt on analüüsitud, millised isikute grupid on täpsemalt omavahel võrreldavad ning millises ulatuses.

Rendilepingu art 5 lg 1 kohaselt annab Eesti nõusoleku kasutada Tartu Vanglat ja Eesti personali Rootsi karistuse täide viimiseks Eesti territooriumil. Rendilepingu art 1 p f selgitab, et “Rootsi karistuse” all on lepingus mõeldud Rootsi kohtu lõpliku otsusega Rootsis täidetavaks tunnistatud vanglakaristust.¹¹⁶ Seega on Rootsil õigus Eestisse tuua kinnipeetav, kes on Rootsis

¹¹² Märkuste ja ettepanekute tabel. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskirja juurde. Vabariigi Valitsus. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2b20b36b-00e5-4a4b-b6af-263de4ff65d2/esti-vabariigi-ja-rootsi-kuningriigi-vahelise-esti-vabariigis-rootsi-kuningriigi-vanglakaristuste-taideviimise-kokkuleppe-ratifitseerimise-seaduse-eelnou-682-se/> (09.03.2026).

¹¹³ Žurakovskaja-Aru, K., Määrits, I.-I.

¹¹⁴ Tõnisson, H., lk 31-33.

¹¹⁵ *Ibid.*, lk 35.

¹¹⁶ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkulepe, lk 6-7.

süüdi mõistetud kuriteo eest ning peaks vangistust kandma Rootsi vanglas. See tähendab, et tegemist peab olema süüdi mõistetud isikuga, mitte vahistatu või muu kinni peetud isikuga.

Kuigi rendileping otseselt ei kirjelda, milline on kinnipeetava profiil, keda Eestisse karistust kandma tuua võib, siis sätestab rendilepingu art 20 seevastu kinnipeetavad, keda ei või Eesti vanglasse Rootsi mõistetud karistust täide viima saata. Rootsi ei või Eesti vanglasse saata naissoost kinnipeetavat, alla 18-aastast kinnipeetavat, Rootsi vanaduspensionid saatjat, Eesti kodanikku või Eesti alalist elanikku või isikut, kelle Eesti Vabariigi ametiasutus on kuulutanud vastuvõetamatuks isikuks ehk *persona non grata*-ks või kellele Eesti ametiasutused on kehtestanud riiki sisenemise keelu muudel alustel. Lisaks ei või Rootsi Eestisse karistust kandma saata isikut, kes on karistuse täideviimise taotluse esitamise ajal raskelt haige või raske kehalise või vaimse häirega ning vajab vanglast väljaspool arstiabi.¹¹⁷ Lisaks kinnipeetava isikust tulenevatest tingimustest keelab rendilepingu art 20 lg 2 saata Eestisse karistust kandma Rootsi kinnipeetavaid tulenevalt julgeolekuriskidest.¹¹⁸ Eestisse ei ole lubatud saata kinnipeetavaid, kes on kõrgohtlikud. Näiteks ei või Eestisse saata kinnipeetavaid, kes kannavad karistust organiseeritud või terrorismi kuriteo eest, on pannud toime riigivastase süüteo või on muul põhjusel kõrgohtlikud.¹¹⁹

Eeltoodust nähtub kinnipeetava profiil, keda võib rendilepingu kohaselt Eestisse karistust kandma tuua. Tegemist on täisealise meessoost kinnipeetavaga, kes kannab karistust jõustunud kohtuotsuse alusel ehk on süüdimõistetud isik, tegemist on töövõimelise isikuga, ehk ei ole vanaduspensionil ega raskelt haige või puudega ning kelle puhul ei ole suurt julgeolekuriski. Vanglateenistus on oma kodulehel selgitanud, et Eestisse karistust kandma saabuv välisvang oleks meesterahvas, kes kannab pikemat karistus üldjuhul isikuvastase või narkokuriteo eest¹²⁰. Sellise profiiliga kinnipeetavatest saab moodustada esimese võrdlusgrupi profiili, kus kinnipeetav on meessoost, täisealine, töövõimeline ja süüdi mõistetud Rootsis ning karistus on muutunud täideviidavaks Rootsis, kuid kinnipeetav tuuakse seda karistust täide viima Eesti vanglasse.

¹¹⁷ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 13.

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Tõnisson, H., lk 57.

¹²⁰ Vanglarent.

Eesti VangS alusel viibivad Eesti vanglates mitut liiki isikuid. Esmalt kannavad VangS § 2 kohaselt Eesti vanglates vangistust süüdimõistetud ehk kinnipeetavad. Lisaks kinnipeetavatele on vanglas veel arestialused isikud, kes on VangS § 3 lg 1 tähenduses arestimajas või vanglas aresti kandvad isikud või distsiplinaararesti kandvad kaitseväelased. VangS § 3 lg 2 kohaselt võivad vanglas olla ka kuni 48 tunniks kinni peetud või sundtoomisele allutatud isikud ning samuti korrakaitseaduse alusel vanglasse kainenema toimetatud joobeseisundis isikud. Vanglas viibivad ka vahistatud, kes on VangS § 4 lg 1 kohaselt isikud, kellele on tõkendina kohaldatud vahistamist ja kes kannab eelvangistust kinnise vangla eelvangistusosakonnas või arestimajas.

Arvestades asjaolu, et rendilepingu alusel tuuakse Eesti vanglasse karistust kandma vaid Rootsi kinnipeetavad, kes on süüdi mõistetud ja kelle karistus on muutunud täideviidavaks, siis võrdlusgruppide sarnasuse huvides on põhjendatud võrrelda Rootsi kinnipeetavaid erinevatest Eesti kinni peetute liikidest vaid kinnipeetavatega. Sellisel juhul on mõlemas võrreldavas grupis süüdimõistetud kinnipeetavad, kes kannavad vangistust jõustunud kohtuotsuse alusel ning seepärast peaksid neile kohalduma ka võimalikult sarnased kinnipidamise tingimused. Näiteks kainenekjad ja arestialused viibivad vanglas lühiajaliselt, mistõttu ei ole nende vanglas viibimine võrreldav isikutega, kes kannavad vanglas pikaajalist karistust.

Lisaks kinni peetud isikute staatusele on võimalik Eesti vanglates viibivaid isikuid liigitada ka muude tunnuste järgi. Eesti vanglates viibivad nii mehed kui ka naised, kusjuures naissoost kinnipeetavad viibivad täitmiskeskuses § 5 lg 1 p 2 kohaselt vaid Tallinna Vanglas. Üldjuhul kehtivad naissoost kinnipeetavatele samad vangistustingimused, mis meessoost kinnipeetavatele. Erinevad kohtlemise tingimused seab VangS § 54 aga rasedatele naistele ning naistele, kes on kuni kolmeaastase lapse emad. Kuna rendilepingu alusel Eesti vanglatesse ühtegi naissoost kinnipeetavat karistust kandma ei tooda, siis kinnipeetavate profiili sarnasuse tagamiseks peab töö autor põhjendatuks kaasata võrdlusgruppi vaid meessoost kinnipeetavad.

Samuti on vanglas kinni peetuid isikuid erinevas vanuses, seal hulgas alaealised kinni peetavad. VangS § 77 loeb nooreks kinnipeetavaks isikut, kes on karistuse täitmisele pööramise ajal noorem kui 21-aastane. VangS näeb noore kinnipeetava kinnipidamiseks mõningad eritingimused. Näiteks VangS § 78 kohaselt toimub noorte kinnipeetavate kinnipidamine selleks eraldi ette nähtud kinnises või avavanglas ehk noortevanglas või kinnise vangla eraldi osakonnas ehk noorteosakonnas. Vastavalt VangS §-idele 83 ja 84 on ka noorte kinnipeetavate

töötamisele ja hariduse omandamisele seatud erisused võrreldes täiskasvanud kinnipeetavaga. Eeltoodud erisuste tõttu jätab töö autori noored kinnipeetavad võrdsuspõhiõiguse analüüsis välja ning ei kaasa neid võrdlusgruppi eesmärgiga, et võrreldavate kinnipeetavate profiil ja kinnipidamistingimused oleks võimalikult sarnaselt võrreldavad.

Võrdlusgruppi ei kaasata ka Eesti avavanglas viibivaid kinnipeetavaid, sest rendilepingu art 6 lg 2 alusel on välistatud VangS avavangla sätete kohaldamine ning ükski Rootsi kinnipeetav Eesti territooriumile vabaneda ei saa.¹²¹ Seega moodustavad teise võrdlusgruppi Eestis jõustunud kohtuotsuse alusel kinnises vanglas karistust kandvad süüdimõistetud isikud, kes on meessoost, töövõimelised ning ei ole noored kinnipeetavad ehk on üle 21-aasta vanused.

Võrdlusgruppide üheks osaks (*genus proximum*) on see, et mõlemas grupis olevad isikud on süüdi mõistetud kinnipeetavad ning nende karistus on pööratud täitmisele. Samuti kannavad mõlemas grupis olevad isikud karistust Eesti vanglates. Mõlemas grupis olevad isikud on meessoost, töövõimelised ning nad ei ole alaealised või noored kinnipeetavad. Gruppide erinevus seisneb selles, et ühed kinnipeetavad on süüdi mõistetud Rootsi kohtuotsusega ning nende vangistuse täideviimise kohaks on Rootsi, kuid nad tuuakse rendilepingu alusel karistust kandma Eesti vanglasse. Teised kinnipeetavad on aga süüdi mõistetud Eesti kohtuotsusega, nende vangistuse täideviimise kohaks on Eesti ning nad kannavad karistust samuti Eesti vanglas. Kuna mõlemasse gruppi kuuluvad kinnipeetavad ning isikud mõlemas grupid kannavad karistust Eesti vanglas ja karistuse kandmine toimub suures osas Eesti õiguse alusel, siis on nad omavahel võrreldavas olukorras kinnipidamistingimuste osas. Edaspidi on käesolevas töös esimeses võrdlusgrupis olevatele kinnipeetavatele viidatud kui Rootsi kinnipeetavatele ja teises võrdlusgrupis olevatele kinnipeetavatele kui Eesti kinnipeetavatele.

3.2. Erinev kohtlemine

Järgnevates alapunktides käsitletakse vangistustingimusi rendilepingus ning VangS-is, mis loovad Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel suurimaid erinevusi. Näiteks käsitletakse kinnipeetavate elu- ja töötingimusi. Samas on järgnevalt võrreldud ka kinnipeetavate jaoks suure tähtsusega teemasid, näiteks kinnipeetavate tervishoidu. Antud töö raames on võimalik

¹²¹ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

analüüsida vaid kinnipidamistingimusi, mis on sätestatud rendilepingus. Rendileping viitab mitmel korral koostöömemorandumile, kus sätestatakse täpsemad karistuse täideviimise tingimused, kuid kuna antud memorandum ei ole avalik või veel valminud, siis ei ole käesoleva töö raames võimalik seal sisalduvat analüüsida.

3.2.1. Televiisori omamine kambris

Esimese erinevusena nähtub rendilepingu ja Eesti vangistusseaduse võrdlusest, et Rootsi kinnipeetavatele planeeritav kambrisüsteem erineb Eesti kinnipeetavate kambri sisustusest. Rendilepingu art 13 lg 3 kohaselt peab Eesti Rootsi kinnipeetavale tagama, et kambris oleks vähemalt tool, laud, kapp või riiul, voodi, voodipesu, peegel, teadete tahvel, kambriterminal, kruus, äratuskell, raadio, televiisor ja seade, mis võimaldab kinnipeetaval reguleerida päevavalguse tingimusi.¹²² Rendilepingu seletuskirjast tulenevalt tagatakse Rootsi kinnipeetavatele ligipääs Rootsi telekanalitele koostöömemorandumi kohaselt. Televiisor on üks võimalustes, mis võimaldab kinnipeetaval olla kursis Rootsi meediaga ning seeläbi säilitada kultuurilise ja keelelise sideme päritoluriigiga.¹²³

VangS § 31 lg 1 kohaselt võimaldatakse Eesti vanglates jälgida küll raadio- ja televisioonisaateid, kuid televiisor vangla poolt pakutava kambrisüsteemi juurde ei kuulu. Ka vangla sisekorraeeskirja § 7 lg 1 ei nimeta televiisorit ühe kambri sisustuse osana.¹²⁴ VangS § 31 lg 2 kohaselt võib vanglateenistuse ametniku loal kinnipeetaval olla isiklik raadio või televiisor, kui nende kasutamine ei riku vangla sisekorraeeskirja ega korda ning ei häiri teisi isikuid. Lisaks sätestavad vanglate kodukorrad (Tallinna Vangla kodukorra p 7.1.26, Tartu Vangla kodukorra p 7.1.25, Viru Vangla kodukorra p 7.1.26), et elektriseade, mille võimsus ületab 1,2 kW peab olema kinnipeetaval vanglasse saabudes kaasas või soetatud vanglateenistuse vahendusel.¹²⁵ See tähendab, et Eesti kinnipeetav ei saa vanglas viibimise ajal

¹²² *Ibid.*, lk 10.

¹²³ Tõnisson, H., lk 61.

¹²⁴ Vangla sisekorraeeskiri. – RT I, 20.12.2025, 19.

¹²⁵ Tallinna Vangla kodukord. Kinnitatud Tallinna Vangla direktori 22.11.2018 käskkirjaga nr 1-1/18/88, muudetud käskkirjaga nr 02.10.2025 nr 1-1/1-25/120. Tallinn: 2018, lk 8. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Tallinna%20Vangla%20kodukord%20al%2006.10.2025.pdf> (09.03.2026); Tartu Vangla kodukord. Muudetud 20.10.2025 käskkirjaga nr 1-1/2-25/39. Tallinn: 2024, lk 8. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Tartu%20Vangla%20kodukord%20C%20al%2020.10.2025.pdf> (09.03.2026); Viru Vangla kodukord. Kinnitatud Viru Vangla direktori 23.01.2013 käskkirjaga nr 1-1/19, muudetud 07.08.2025 käskkirjaga nr 1-1/3-

vabalt valida, millist televiisorit ta soetada soovib. Kinnipeetav sõltub televiisori valikul vanglateenistuse poolt pakutavast nimekirjast nii mudelite kui ka hinnaklassi osas. Samuti ei ole võimalik juba vanglas viibival kinnipeetaval televiisorit saada tasuta. Näiteks ei ole kinnipeetava lähedastel võimalik televiisorit saata vanglasse ja samuti ei taga vanglateenistus kinnipeetavale teenistuse kulul televiisorit. Eesti kinnipeetavatel isikliku televiisori omamine sõltub seega nende rahalistest vahenditest, kuid Rootsi kinnipeetavatel, kes rendilepingu alusel karistust Eestis kannavad, on televiisor kohelest tagatud ilma, et kinnipeetavad sellele ise kulutusi peaksid tegema.

VangS § 31 lg 3 kohaselt peab kinnipeetav katma isikliku elektriseadme kasutamisega seotud kulud ise. Elektriseadme kasutamise kulude arvestusperioodiks on üks kuu ning kulude arvestamise aluseks on elektriseadme võimsus. Vangla sisekorraeeskirja § 59¹ lg 1 kohaselt on kinnipeetav kohustatud hüvitama kuus 0,63 eurot 10–30 W seadme eest, 2,23 eurot 31–100 W seadme eest ja 2,87 eurot üle 100 W seadme eest.¹²⁶ Rendilepingu art 6 lg 2 sätestab Rootsi karistuse täideviimisele Eesti vanglas erisuse sellega, et rendilepingu raames ei kohaldu VangS § 31 lg 3.¹²⁷ See tähendab, et Rootsi kinnipeetavale on tagatud kambris televiisor ning sellega seonduva elektrikulu tasub samuti vangla. Erinevalt Eesti kinnipeetavast, Rootsi kinnipeetavale ei kaasne kulusid televiisori soetamisega ega selle kasutamisega.

VangS § 31 lg 2 kohaselt on isikliku elektriseadme kasutamise eelduseks ka see, et kinnipeetavale ei ole määratud kehtivat distsiplinaarkaristust isikliku elektriseadme kasutamise nõuete rikkumise eest. Ka rendilepingu art 13 lg 4 sätestab, et erandina võib rendilepingus nimetatud kambrisüsteus erineda, kui on olemas oht, et kinnipeetav võib tõsiselt kahjustada ennast või teisi, vandaalitseda või kui ta on kehalise läbivaatuse eesmärgil teistest eraldatud.¹²⁸ Seega võib mõlemal juhul kinnipeetavalt televiisori kambrist eemaldada, kui see on vajalik vangla julgeolekulastel kaalutlustel.

Nii Eesti kui Rootsi kinnipeetavad saavad Eestis vangistuses viibimise ajal vaadata televiisorit. Antud juhul on aga küsimus selles, kui mugavalt nad seda teha saavad. Eesti kinnipeetavad

25/25. Jõhvi: 2013, lk 9. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/sites/default/files/documents/2025-09/Viru%20Vangla%20kodukord%20al%2010.08.2025.pdf> (09.03.2026).

¹²⁶ Vangla sisekorraeeskiri. – RT I, 20.12.2025, 19.

¹²⁷ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 6-7.

¹²⁸ *Ibid.*, lk 10.

saavad vaadata televiisorit ühiselt ühiskasutatavates eluosakonna ruumides. Seega saavad Eesti kinnipeetavad, kellel ei ole oma isiklikku televiisorit, vaadata ühiskasutatavat televiisorit ajal, mil eluosakond on avatud ning vaadata saavad nad just seda, mida on ühiselt otsustatud vaadata. Rootsi kinnipeetavad seevastu saavad oma kambris viibimise ajal valida ise, millal ja mida nad televiisorist vaatavad ning nad saavad teha seda vangla kulul ehk nad ei pea tegema ise kulutusi ei televiisorile ega ka elektrile, mida televiisor kasutab. Kui ka Eesti kinnipeetav sooviks sama moodi televiisorit vaadata, oma kambris enda valitud ajal ja enda valitud programmi, siis peaks ta selleks esmalt ise televiisori soetama ning iga kuu televiisori kasutamisega kaasnevat elektrikulu tasuma. Seega, kui rendileping käesoleval kujul ratifitseeritakse, tekib Eesti ja Rootsi kinnipeetavate ehk võrdlusgruppide vahel selge erinevus ning Rootsi kinnipeetavad on soodsamas seisukorras.

3.2.2. Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamine

Rendilepingu art 13 lg 5 kohaselt reguleeritakse Rootsi kinnipeetavate tubaka- ja nikotiinitoodete kasutamist koostöömemorandumis.¹²⁹ Rendilepingu seletuskirjas täpsustatakse, et Rootsi vanglates on tubakatoode kasutamine lubatud. Rendilepingu läbirääkimiste käigus arutati tubaka- ja nikotiinitoodete küsimust eraldi ning nende vanglasse lubamise puhul on tegemist poliitilise otsusega.¹³⁰ Eesti vanglates suitsetamine aga lubatud ei ole. Vangla sisekorraeeskirja § 64¹ p-i 3¹ kohaselt on kinnipeetavale vanglas keelatud suitsetatavad tubakatooted ja esemed, millest ja mille abil on võimalik suitsetatavaid tubakatooteid kokku panna või neid suitsetada. Tallinna Vangla ja Viru Vangla kodukordade p-i 2.3 kohaselt on vangla territooriumil suitsetamine keelatud.¹³¹ Ka hetkel kehtiva Tartu Vangla kodukorra p-i 2.3 kohaselt on vangla territooriumil suitsetamine ja muude tubakatoode tarvitamine keelatud.¹³² Samuti loetlevad vanglate kodukorrad keelatud esemetena üles sigareti, elektroonilise sigareti¹³³, sigarillo¹³⁴ ja ka suitsuvabad tubakatooted (nt närimistubakas, nuuskubakas, suukaudseks kasutamiseks mõeldud tubakas), tubakatoodetega seonduvad tooted ja nikotiini sisaldavad tooted (nt tubakavabad nikotiinipadjakesed).¹³⁵

¹²⁹ *Ibid.*, lk 10.

¹³⁰ Tõnisson, H., lk 51.

¹³¹ Tallinna Vangla kodukord, lk 5; Viru Vangla kodukord, lk 5.

¹³² Tartu Vangla kodukord, lk 5.

¹³³ Tallinna Vangla kodukord, lk 8.

¹³⁴ Tartu Vangla kodukord, lk 8.

¹³⁵ Viru Vangla kodukord, lk 10.

Suitsetamine ja tubakatoodete tarvitamine on alates 2017. aastast Eesti vanglates keelatud. Eesti kinnipeetavad vaidlustasid antud muudatust ning väitsid, et neid on sunniviisiliselt ilma jäetud õigusest suitsetada ning see tekitab neile kannatusi, mida ei saa pidada vangistusega paratamatult kaasnevaks ebamugavuseks.¹³⁶ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis 2019. aasta lahendis nr 5-19-40, et täielik suitsetamiskeeld vanglates on põhiseaduspärane. Riigikohus selgitas, et tubakatoodete keelamine vanglas riivab eelkõige kinnipeetava põhiseaduse §-st 32 tulenevat omandipõhiõigust ja ka kinnipeetava põhiseaduse § 19 lg-st 1 tulenevat vaba eneseteostuse õigust.¹³⁷ Vanglates suitsetamise keelu kehtestamise eesmärgiks oli kaitsta tervist, tagada vangla julgeolek, säästa riiklikke ressursse ja aidata kinnipeetavatel vabaneda sõltuvusest.¹³⁸ Riigikohus leidis, et suitsetamise keelu kehtestamine on nende eesmärkide saavutamiseks sobiv vahend.¹³⁹ Kolleegium ei näinud, et oleks olemas ühtegi teist meetet, mis hoiaks ära vanglas suitsetamisest lähtuva tuleohu või tubakatoodete ebaseadusliku maksevahendina kasutamise ohu paremini, kuid kinnipeetavate õigusi vähem riivavalt kui tubakatoodete täielik keelamine.¹⁴⁰ Kokkuvõtvalt leidis Riigikohus, et suitsetamise täielik keelamine vanglas proportsionaalne kinnipeetavate omandiõiguse ja vaba eneseteostuse õiguse riive, et tagada inimeste ja vangla julgeolek ja kord.¹⁴¹

Eesti kinnipeetavad pöördusid seoses täieliku suitsetamise keelu kehtestamisega ka Euroopa Inimõiguste Kohtusse väites, et keeld rikub Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art-st 3 tulenevat piinamise keeldu ning art-st 8 tulenevat õiguste eraelu puutumatusele. EIK tuvastas lahendis Vainik jt vs. Eesti art 8 rikkumise ning leidis, et ulatuslikule ja absoluutsele suitsetamise keelule ei olnud asjakohaseid ja piisavaid põhjendusi.¹⁴² Viidatud lahend ei ole käesoleva töö kirjutamise seisuga jõustunud¹⁴³, vaid on Eesti Vabariigi poolt edasi kaevatud Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkojale.¹⁴⁴ Seega ei ole kindel, kas täielik suitsetamiskeeld jääb ka tulevikus Eesti kinnipeetavate suhtes kehtima.

Antud juhul on rendilepingu ratifitseerimisel tegemist selge erisusega Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel, sest Rootsi kinnipeetavad võivad tubaka- ja nikotiinitooteid tarvitada,

¹³⁶ RKPJKo 5-19-40, p 1-5.

¹³⁷ *Ibid.*, p 51.

¹³⁸ *Ibid.*, p 25.

¹³⁹ *Ibid.*, p 54.

¹⁴⁰ *Ibid.*, p 57.

¹⁴¹ *Ibid.*, p 61.

¹⁴² EIKo 17982/21, Vainik jt vs. Eesti.

¹⁴³ 03.03.2026 seisuga.

¹⁴⁴ EIKo 17982/21, Vainik jt vs. Eesti.

kuid Eesti kinnipeetavad mitte. Sellest tulenevalt ei ole enam Eesti vanglates absoluutset nõ suitsetamise keeldu, vaid tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamise lubatavus sõltub selgelt sellest, millise riigi kinnipeetav isik on. Rendilepingu kohaselt antakse Tartu Vangla osaliselt rendile Rootsi kinnipeetavate ajutiseks paigutamiseks. Vangla kogumahutavus on 993 kohta¹⁴⁵, kuid rendilepingu art 13 lg 1 kohaselt antakse rendile vaid 400 kambrit kogumahutavusega kuni 600 kinnipeetava majutamiseks ühe- või kahekohalistes kambrites.¹⁴⁶ Tartu Vanglas asub ka arestimaja, kuhu tuuakse lühiajaliselt kinni peetud isikud ning samuti kainenema toimetatud isikud ja aresti kandjad. Selle teenuse pakkumine jääks vanglateenistuse kodulehe kohaselt ka rendi ajaks Tartu Vanglasse.¹⁴⁷ Tartu Vangla meditsiini osakonnas osutatakse statsionaarset psühhiaatrilist abi kinnipeetavatele.¹⁴⁸ Rendilepingu seletuskirja kohaselt jäävad rendilepingu ajaks Tartu Vanglasse arestimajateenus ja psühhiaatria osakond. Samuti ei paigutata Tartu Vanglast ümber kohtueelses menetluses olevaid vahistatuid.¹⁴⁹

Eeltoodust nähtub, et Tartu Vanglas ei viibiks rendilepingu kestvuse ajal mitte ainult Rootsi kinnipeetavaid, kuid ka mõningane osa Eesti kinni peetuid isikuid – arestimajas ja psühhiaatria osakonnas. Seega ei oleks tubaka- ja nikotiinitoodete tarbimise erinevus olemas vaid erinevate Eesti vanglate vahel, vaid ka sama vangla sees. Arvestades asjaolu, et kinnipeetavad on olnud aktiivsed seisma oma õiguste eest ning esitanud nii riigisiseseid kui ka rahvusvahelisi kaebuseid suitsetamiskeelu tühistamiseks, siis sellest saab järeldada, et kinnipeetavate jaoks on suitsetamine olulise tähtsusega teema ning kaebuste esitajate hinnangul peaks suitsetamine vanglas olema kindlasti lubatud. Antud juhul on suitsetamise ja tubakatoote tarbimise keeld kehtinud kõigile vangla territooriumil viibivatele isikutele, hõlmates ka territooriumil töötavaid vanglateenistujaid ning muid seal viibivaid isikuid. Kuid nüüd lubatakse mingil osal Tartu Vanglas viibivatel isikutel tubaka- ja nikotiinitooteid tarvitada, muu hulgas on rendilepingu art 13 lg 5 kohaselt lubatud ka Rootsi personalil tubaka- ja nikotiinitooteid Tartu Vangla territooriumil tarvitada, kuid selle täpsemad tingimused sätestatakse viidatud sätte kohaselt koostöömemoorandumis.¹⁵⁰ Eeltoodu loob selge erinevuse

¹⁴⁵ Vanglarent.

¹⁴⁶ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 10.

¹⁴⁷ Vanglarent.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ Tõnisson, H., lk 83.

¹⁵⁰ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

Rootsi ja Eesti kinnipeetavate vahel, kus esimesel grupil on ja teisel ei ole lubatud tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamine.

3.2.3. Kinnipeetavate tasustatav tegevus

Rendilepingu art 26 lg 1 kohaselt võimaldatakse kinnipeetavale osalemist tasustatavas tegevuses. Selleks võib olla näiteks töö, haridus, koolitus, kuritegevuse ja sõltuvustega seotud programmid või muu struktureeritud tasustatav tegevus.¹⁵¹ Sama artikli lg 2 kohaselt tuleb kinnipeetavale pakkuda vähemalt 30 tundi tasustatavat tegevust nädalas ning võimaluse korral määratakse kinnipeetavale tasustatav tegevus, mille eesmärk on korduvkuritegevuse ennetamine või ühiskonda taasloomumise soodustamine.¹⁵² Pakutavate tegevuste eesmärgiks on kinnipeetavate taasühiskonnastamine, mis on oluline osa vangistuspoliitikast. Erinevate programmide läbiviimiseks võib Eesti küsida abi ka Rootsilt, sest kinnipeetavale arusaadavas keeles tegevuse läbiviimine on kõige efektiivsem. Rendilepingus sätestatud kinnipeetavate rakendamine töö-, haridus- või sotsiaalprogrammidesse on võimalikult sarnane Rootsi praktikale.¹⁵³

Ka VangS näeb ette kinnipeetavale võimaluse omandada vanglas haridust, töötada, osaleda huvitegevuses ja programmides. VangS § 37 lg 1 kohaselt on kõik kinnipeetavad töökohustuslased, kui VangS ei sätesta teisiti. VangS § 37 lg 2 sätestab, et töötama ei ole kohustatud kinnipeetavad, kes on üle kuuekümnepolme aasta vanused, omandavad üldharidust või kutseharidust või osalevad tööalase enesetäiendamise eesmärgiga täienduskoolitustel. Sama sätte kohaselt ei ole kohustatud töötama ka kinnipeetavad, kes ei ole tervislikel põhjustel võimelised töötama või kinnipeetav kasvatab kuni kolmeaastast last. Vanglateenistus peab VangS § 38 lg 1 kohaselt kindlustama võimaluse korral Eesti kinnipeetava tööga, arvestades kinnipeetava füüsilisi ja vaimseid võimeid ning oskusi. Sama sätte kohaselt rakendatakse kinnipeetavat võimaluse korral vangla majandustöödel, kui kinnipeetavat ei ole võimalik tööga kindlustada.

VangS § 43 sätestab reeglid kinnipeetavate töö tasustamiseks. Lõige 1 sätestab üldreegli, et kinnipeetavale tuleb töö tegemise eest maksta töötasu. Samuti makstakse töötasu

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² *Ibid.*, lk 15.

¹⁵³ Tõnisson, H., 60-61.

kinnipeetavale, keda rakendatakse vangla majandustöödel. VangS § 43 lg 2 kohaselt peab kinnipeetava töötasu olema vähemalt 10 protsenti töölepingu seaduse¹⁵⁴ (edaspidi TLS) § 29 lg 5 alusel kehtestatud töötasu alammäärast. TLS § 29 lg 5 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse nimetusega töötasu alammäär kehtestamine¹⁵⁵ § 1 kohaselt on alates 01.01.2025 tunnitasu alammääraks 5,31 eurot ja kuutasu alammääraks täistööajaga töötamise korral 886 eurot. Seega VangS § 43 lg 2 kohaselt võib kinnipeetavale töötamise eest maksta minimaalselt 0,53 eurot tunnis või täistööaja alusel töötavale kinnipeetavale 88,60 eurot kuus.

VangS § 43 lg 2 täpsustab, et kinnipeetava töö tasustamisel lähtutakse töö eripärast ja töötatud ajast. Täpsemad töötasustamise tingimused kehtestab Vabariigi Valitsuse määrus nimetusega kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord¹⁵⁶ (edaspidi töötasu määrus). Töötasu määruse § 1 lg 2 selgitab, et kinnipeetava töö võib olla kas ajatöö või tükitöö. Töötasu määruse § 2 lg 2 kohaselt on täistööajaga ajatööl töötava kinnipeetava töötasu alammäär vangla pakutaval tööl 95,87 eurot kuus, mis on veidi kõrgem, kui VangS § 43 lg 2 alusel lubatav miinimumtasu. Ajatööl töötava kinnipeetava töötasu alammäär tunnis füüsilise isiku või äriühingu pakutavatel tööde on töötasu määruse § 2 lg 3 kohaselt 10 protsenti Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast tunnis. Seega tasustatakse füüsilise isiku või äriühingu (käitise) pakutavatel töödel töötavaid kinnipeetavaid madalamalt kui vangla pakutavatel töödel töötavaid kinnipeetavaid ning füüsilise isiku või äriühingu pakutavatel töödel töötavad kinnipeetavad saavad oma töö eest VangS § 43 lg 2 alusel lubatavat miinimumtasu. Töötasu määruse § 3 lg 1 kohaselt arvutab Eesti kinnipeetavale tükitöö eest makstava palgamäära tooteühiku kohta tööandja, kuid sama sätte lg 2 kohaselt ei tohi tükitöö palgamäär tooteühiku kohta olla väiksem kui töötasu määruse §-s 2 nimetatud töötasu alammäär tunnis ja tükitöö tegemiseks normaaloludes kuluvate tundide korrutis.

Kui Eesti kinnipeetav töötab vangla pakutaval eriti rasketes või tervist kahjustavates töötingimustes või täidab oma tööülesandeid silmapaistvalt hästi, siis võib töötasu määruse § 4 kohaselt vangla direktori korraldusega määrata kinnipeetavale lisatasu kuni 30 protsenti kuus väljateenitud töötasust. Töötasu määruse § 5 lg 1 kohaselt võib lisatasu sarnaste tingimuste täitmisel määrata kinnipeetavale käitise pakutaval tööl äriühingu juhatuse korraldusega lisatasu piiramata ulatuses. Samuti võidakse maksta käitise pakutaval tööl lisatasu määruse § 5 lg 2

¹⁵⁴ Töölepinguseadus. – RT I, 03.02.2026, 15.

¹⁵⁵ Töötasu alammäär kehtestamine. – RT I, 21.12.2024, 26.

¹⁵⁶ Kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord. – jõustunud 01.01.2011.

kohaselt vastavalt töö keerukuse astmele. Lisatasu maksmise tingimused sätestatakse töötasu määruse § 5 lg 3 kohaselt käituse ja vangla või vangla haldusülesannet täitva eraõigusliku juriidilise isiku vahelises lepingus.

Eesti kinnipeetaval on võimalik vanglas omandada ka haridust. VangS § 34 lg 1 kohaselt on hariduse omandamise võimaldamise eesmärgiks kindlustada kinnipeetav piisavate teadmiste, oskuste ja eetiliste tõekspidamistega, mis võimaldaksid kinnipeetaval jätkata vabaduses hariduse omandamist ja töötamist. VangS § 34 lg 3 kohaselt on vanglas võimalik omandada üldharidust, kutseharidust ja läbida ka tööalase enesetäiendamise eesmärgiga täiendkoolitusi. VangS § 34 lg 5 kohaselt toimub hariduse omandamine töö ajal, mis tähendab, et kinnipeetav ei saa samal ajal tööga raha teenida ja õppida. VangS § 34¹ lg 1 kohaselt võib täiskasvanud kinnipeetavale maksta õppimise eest tasu ning sama sätte lg 2 kohaselt lähtutakse õppimise tasustamisel õppevormist, õppetöös osalemisest ja selle tulemuslikkusest.

VangS § 34¹ lg 3 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse nimetusega kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrad ning tasu arvutamise ja maksmise kord (edaspidi õppetasu maksmise kord) § 1 lg 3 kohaselt võib õppimise eest tasu maksta täiskasvanud kinnipeetavale, kes on ületanud õpikohustusliku vanuse piiri VangS § 84 lg 1 mõttes¹⁵⁷ ehk on üle 18-aasta vanune ja kellele on õppimine ette nähtud kinnipeetava individuaalses täitmiskavas. Õppetasu maksmise korra § 2 lg 2 kohaselt on õppimise eest makstava tasu määr 69,03 eurot kuus. Sama sätte kohaselt makstakse kinnipeetavale iga kuu välja 30 protsenti ettenähtud summast ning kui kinnipeetav läbib õppetöö positiivsete tulemustega, siis makstakse talle välja ka ülejäänud 70 protsenti tasust. Eeltoodust nähtub, et töötavatel Eesti kinnipeetavatel on võimalik teenida rohkem raha, kui nendel kinnipeetavatel, kes osalevad õppetöös.

Rendilepingus on samuti sätestatud Rootsi kinnipeetavate tehtud töö tasustamise põhimõtted, mis järgivad Rootsi karistuse täideviimise süsteemi. Selle süsteemi üheks taasühiskonnastamise oluliseks osaks on töö ning selle eest saadav tasu kujutab endas motivatsioonimehhanismi, mitte ainult majanduslikku kompensatsiooni.¹⁵⁸ Rendilepingu art 32 lg 1 kohaselt on kinnipeetaval õigus saada tasu, kui ta on osalenud talle määratud tasustatavas tegevuses ning seda tingimusel, et tasustatud tegevuse eest ei maksa tasu mõni

¹⁵⁷ Kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrad ning tasu arvutamise ja maksmise kord. – RT I, 13.12.2024, 4.

¹⁵⁸ Tõnisson, H., lk 64.

muu isik või asutus. Sama artikli lg 2 kohaselt ei tohi kinnipeetava saadud tasu olla väiksem kui 1,6 eurot tunnis iga tunni eest, mil ta osaleb talle määratud tasustatavas tegevuses. Rendilepingu kohaselt nimetatakse seda tavatöötasuks. Viidatud sätte kohaselt sätestatakse tavatöötasu määr täpsemalt koostöömemorandumis. Lisaks sätestab rendilepingu art 32 lg 3, et kui kinnipeetava töösooritus jääb oluliselt alla oodatava taseme, siis vähendatakse tema saadavat tavatöötasu, kuid mitte alla standardtasu 1 euro tunnis. Sellisel juhul on tegemist vähendatud töötasuga, mille täpsem määr sätestatakse koostöömemorandumis. Rendileping selgitab, et tavatöötasu võib vähendada ainult juhul, kui kinnipeetavale on enne teatatud võimalikust vähendamisest ja ta ei paranda enda töösooritust. Vähendatud töötasu kohaldatakse seni, kuni kinnipeetava töösooritus vastab uuesti temalt mõistlikult oodatavale tasemele.¹⁵⁹

Rendilepingu art 32 lg 4 kohaselt arvestatakse tööaja hulka ka tegevuste vaheline aeg päeva jooksul kuni 30 minutit päevas, kuid lõunapausid tööaja hulka ei kuulu. Art 32 lg 5 kohaselt arvestatakse tööaja hulka ka aeg, kui kinnipeetav oleks muidu osalenud tasustatavas tegevuses, kuid viibib kas planeeritud ja personali juhitud arutelul Rootsi karistuse täideviimise ja sellega seotud küsimuste üle, kinnipeetavate nõukogu või selle ja Eesti personali vahelisel arutelul või muul olulisel vanglasisesele tegevusel, sealhulgas arst- või hambaarsti visiidil või usulise esindajaga suhtlemisel.¹⁶⁰ Lisaks on rendilepingu art 32 lg 6 kohaselt kinnipeetaval õigus saada lisatasu, kui ta töötab rohkem kui kaheksa tundi päevas või rohkem kui 40 tundi nädalas, või töötab päeval, mis oleks artikli 26 lg 4 kohaselt olnud riiklik püha või töötab väljaspool artikli 26 lg-s 4 sätestatud kellaaegu.¹⁶¹

Üldiselt eeldab kinnipeetavale töötasu maksmine aktiivset osalemist tööalases tegevuses ning töötasu makstakse vaid siis, kui isik on reaalselt panustanud talle määratud tegevusse¹⁶², kuid rendilepingu art 32 lg 7 sätestab sellest erandi. Viidatud sätte kohaselt on kinnipeetaval õigus saada tasu ka juhul, kui talle ei saa määrata tasustavat tegevust tavapärastel tööaegadel ja see ei ole tingitud kinnipeetavast, või kui tema töövõime on haiguse tõttu täielikult või osaliselt vähenenud. Nimetatud tasu aga ei maksta siis, kui kinnipeetav saab Rootsi sotsiaalkindlustusseadustiku alusel haigustoetust või tegevustoetust. Kui kinnipeetavale ei ole võimalik määrata vähemalt 30 tundi tasustatavat tegevust nädalas, siis rendilepingu art 32 lg 8

¹⁵⁹ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 18.

¹⁶⁰ *Ibid.*, lk 18-19.

¹⁶¹ *Ibid.*, lk 19.

¹⁶² Tõnisson, H., lk 65-66.

kohaselt on kinnipeetaval õigus saada tasu, mis ei tohi olla väiksem kui 0,8 eurot iga tunni eest, mil tegevust ei olnud võimalik määrata.¹⁶³ Viidatud süsteem aitab ära hoida kinnipeetava täieliku sissetuleku kadumise.¹⁶⁴ Sellistel juhtudel saadava tasu määr sätestatakse täpsemalt koostöömemorandumis.¹⁶⁵ Rendilepingu art 32 lg 9 keelab samas artiklis sätestatud tasu arestida.¹⁶⁶ See tagab, et kinnipeetavale jääksid kasutamiseks elementaarsed isiklikud vahendid.¹⁶⁷

Eeltoodust nähtub, et Eesti kinnipeetaval on kohustus töötada, kuid vangla ei ole kohustust tagada kinnipeetavale kindlas mahus tööd. Vangla pakub kinnipeetavale võimalusel tööd ning kui vangla seda pakkuda ei suuda, siis võib kinnipeetavat rakendada ka majandustööl. Rootsi kinnipeetavale on vangla aga kohustatud tagama vähemalt 30 hõivatud tundi nädalas ning kui vangla seda tagada ei suuda, siis tuleb tagamata töötundide eest kinnipeetavale ikka maksta. Eesti kinnipeetavale seevastu makstakse vaid realselt töötatud tundide eest ning kui vangla ei suuda kinnipeetavale tööd tagada, siis kinnipeetav ei saa ka raha.

Antud juhul on tegemist selge erinevusega Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel. Kinnipeetavatele töötamise võimaldamine aitab kinnipeetavatel teenida töötasu ning seeläbi saavad kinnipeetavad endale vangla poe kaudu kaupu osta. Rootsi ja Eesti kinnipeetavate vaheline erinevus loob kinnipeetavatele erineva kindlustunde nende sissetuleku osas. Rootsi kinnipeetavad saavad kindlad olla igakuises miinimumsummas, mis nende töö eest peaks nende vangikontole laekuma, kuid Eesti kinnipeetavad ei saa alati olla kindlad, et nende kontole laekuks raha, sest kui vangla ei suuda neile tööd pakkuda, siis ei teeni nad midagi.

Samuti erineb kinnipeetavate töö eest saadav miinimumtasu. Rootsi kinnipeetav saab Eesti kinnipeetavaga võrreldes töö eest miinimumtasuna ligi kolm korda suurema summa. Kinnipeetavad võivad erinevates vanglates teha sama tööd, kuid nende teenitav tasu võib sellest hoolimata olla erinev. Kuigi ka tööturul vabaduses võib sama töö eest maksta erinevat tasu, siis kinnipeetavate puhul on olukord erinev. Vabaduses saab isik valida, kus ja millise töötasu eest ta töötada soovib. Kui talle ühe ettevõtte pakutud tasu ei sobi, siis võib ta valida töökohaks ka

¹⁶³ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

¹⁶⁴ Tõnisson, H., lk 65-66.

¹⁶⁵ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 19.

¹⁶⁶ *Idib.*, lk 19.

¹⁶⁷ Tõnisson, H., lk 65-66.

teise ettevõtte, kus sama töö eest makstakse rohkem. Kinnipeetavad on aga suletud vangla keskkonnas ning nemad ei saa vabalt valida, millise tööandja juures ja millises vanglas nad töötavad. Isegi kui ühes vanglas pakutakse sama töö eest rohkem tasu kui teises vanglas, siis ei saa kinnipeetav omal soovil asuda tööle teise vanglasse, sest kinnipeetavate paigutus otsustatakse vastavalt täitmisplaanile.

Lisaks töötasustamise erinevusele Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel on erinevus ka tegevustes, mille eest kinnipeetavatele raha makstakse. Eesti kinnipeetavale makstakse tasu töötamise eest ning eespool nimetatud tingimustel ka hariduse omandamise eest. Rootsi kinnipeetavale näeb rendileping art 26 lg 1 ette tasu maksmise ka näiteks sotsiaalprogrammides osalemise eest või muus struktureeritud tegevustes osalemise eest.¹⁶⁸ Seega võib Rootsi kinnipeetav saada tasu ka muude taasühiskonnastavate tegevuste eest ning ei pea kogu teenitava tulu saamiseks tegema füüsilist tööd. Seega tekib rendilepingu ratifitseerimisel Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel selge erinevus, kus Eesti kinnipeetav võib saada oma töötasu füüsilist tööd tehes, kusjuures miinimumtasu on madalam kui Rootsi kinnipeetaval, ning Rootsi kinnipeetav võib tulu teenida ka lihtsalt sotsiaalprogrammis osalemisega.

3.2.4. Kinnipeetava rahalised vahendid

Rendilepingu art 31 lg 2 kohaselt hoitakse Eestisse karistust kandma toodava kinnipeetava rahalisi vahendeid kinnipeetava Eesti vanglateenistuse rahaliste vahendite kontole. Sama sätte lg 3 kohaselt peab Eesti vanglateenistus Rootsi karistuse täideviimisel ajal vanglas tagama, et kinnipeetava Eesti vanglateenistuse rahaliste vahendite kontrol oleks pidevalt kättesaadavad vahendid artiklis 32 sätestatud tasustatava tegevuse eest makstava tasu ulatuses. Selgitatud on, et neid vahendeid saab kinnipeetav kasutada vangla kaupluses. Artikli 31 lg 5 lisab, et kinnipeetaval on õigus kanda vahendeid oma rahaliste vahendite kontole vastavalt koostöömemorandumis sätestatule ning kõik ülekanded rahaliste vahendite kontolt korraldab Rootsi vanglateenistus.¹⁶⁹

Rendilepingu art 31 lg 9 kohaselt võib Eesti vanglateenistus teha kinnipeetavate rahaliste vahendite kontole vaid sissemaksid ja väljamaksid, mis on rendilepingus või

¹⁶⁸ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 15.

¹⁶⁹ *Ibid.*, lk 17-18.

koostöömemorandumis selgesõnaliselt ette nähtud. Lepingu art 33 lg 1 kohaselt peab Eesti vanglateenistus art-is 32 nimetatud töötasust kinni 10 protsenti lühiajalise väljasõidu ja vabastamisega seotud eesmärkidel, kuid erandjuhul võib Eesti vanglateenistus lubada kinnipeetud tasu kasutamist ka mõnel muul otstarbel. Art 33 lg 3 lisab, et kui kinnipeetav on tahtlikult kahjustanud vara, mis kuulub või on antud kasutamiseks Eesti vanglateenistusele, võib Eesti vanglateenistus kooskõlas art 56 lg-ga 5 pidada art-is 32 nimetatud tasust kinni summa, mis vastab kahjustatud vara asendamise või muul viisil hüvitamise kulule.¹⁷⁰ Rootsi vanglasüsteemi praktikas on tavaks, et osa töötasuks kogutakse eraldi kontole, mida hiljem on võimalik kasutada kinnipeetava vabanemisega seotud kulude katteks, näiteks eluaseme, transpordi või muude vajalike kulutustega seondult.¹⁷¹

Art 49 lg 3 kohaselt on artiklis 23 nimetatud kinnipeetava tasu Eestis maksuvaba.¹⁷² Kuigi Rootsi kinnipeetav tuuakse Eesti territooriumile karistust kandma, siis sellest hoolimata ei muutu ta Eestis maksukohustuslaseks. Kui kinnipeetava teenitud tasu on seotud karistuse kandmisega, siis seda Eestis ei maksustata. Kirjeldatud erisus on vajalik, et vältida topeltmaksustamist.¹⁷³

VangS § 44 lg 1 kohaselt kannab vanglateenistus Eesti kinnipeetava teenitud töötasu ja muud kinnipeetavale laekuvad summad kinnipeetava vanglasisesele isikuarvele. Kõiki isikuarvele laekuvaid vahendeid kinnipeetav aga kasutada ei saa. VangS § 44 lg 2 sätestab, et kinnipeetava isikuarvele kantavatest summadest jäetakse 50 protsenti rahaliste nõuete täitmiseks, 20 protsenti hoiustatakse vabanemistoetusena ja ülejäänud summad jäetakse kinnipeetavale vanglasiseseks kasutamiseks vangla sisekorraeskirjas sätestatud korras. Seega jääb kinnipeetavale isikuarvele laekunud summast kasutamiseks vaid 30 protsenti.

Eelmise peatüki analüüsist nähtus, et Rootsi kinnipeetavad teenivad miinimumtasuna umbes kolm korda rohkem kui Eesti kinnipeetavad. Kuid erinev on ka see, kui palju sellest teenitavast tasust kinnipeetavale kasutamiseks kontole laekub ja kui palju kinnipeetav teenitavat töötasu reaalselt vanglas kasutada saab. Rendilepingu regulatsioon näeb Rootsi kinnipeetavatele ette soodsamad tingimused teenitud töötasu kasutamiseks vanglas. Rootsi kinnipeetava kontole

¹⁷⁰ *Ibid.*, lk 19.

¹⁷¹ Tõnisson, H., lk 66.

¹⁷² Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 26.

¹⁷³ Tõnisson, H., lk 74.

laekuvast töötasust peetakse kinni vaid 10 protsenti, välja arvatud erandjuhud. Seevastu Eesti kinnipeetavale kontole laekuvast töötasust ja ka muudest laekumistest peetakse kinni 70 protsenti. See tähendab, et Rootsi kinnipeetav saab reaalselt vanglas kasutada 90 protsenti oma teenitavast töötasust ning Eesti kinnipeetav vaid 30 protsenti. Antud erinevus on veelgi märkimisväärses olukorras, kus Rootsi kinnipeetava miinimum töötasu on niigi kolm korda suurem kui Eesti kinnipeetaval. Seega Rootsi kinnipeetava tegelik kontole laekuv sissetulek on kordades suurem kui Eesti kinnipeetaval. Kinnipeetavad võivad vanglas teha sama tööd, kuid nende teenitav tulu ja raha, mida nad saavad tegelikult vanglas kasutada, on märkimisväärselt erinevad.

Kinnipeetavate kontol olev raha mõjutab otseselt seda, kui palju nad saavad vangla poest endale asju soetada. Kuigi kinnipeetavate esmavajadused on vangla poolt tagatud, siis poest asjade ostmise näol on pigem tegemist mugavusega ning soodustusega. Siiski esineb erinev kohtlemine, kui Rootsi kinnipeetavatele lubada selliseid soodustusi suuremas mahus kui Eesti kinnipeetavatele tänu vähesematele kinnipidamistele töötasult, mis nende kontodele laekub.

3.2.5. Kinnipeetavate nõukogu

Rendilepingu art 27 lg 5 kohaselt on kinnipeetavatel õigus sobival viisil kohtuda teiste kinnipeetavatega, et arutada kinnipeetavate ühiseid huvisid. Seda nimetatakse lepingu kohaselt kinnipeetavate nõukoguks. Lisaks võimaldatakse kinnipeetavate nõukogul sobival viisil arutelusid Eesti personaliga.¹⁷⁴ Kinnipeetavate nõukogu näol on tegemist kollektiivse pöördumise vormiga. See on kinnipeetavate esindusorgan, millel puudub õiguslik otsustusvõim. Nõukogu formaat on laialdaselt kasutusel Rootsis ning aitab ennetada konflikte ja luua usalduslikku õhkkonda.¹⁷⁵ Arvestades Rootsi kinnipeetavate erilist olukorda, kus nad tuuakse teise riiki karistust kandma, siis võib nendel kinnipeetavatel olla seoses oma vangistusega rohkem küsimusi. Samuti tuleb arvestada, et valdav osa kinnipeetavaid ei pruugi Eesti keelt rääkida ning seepärast võib kirjalike pöördumiste menetlemine pikendada veelgi rohkem kinnipeetavate muredele lahenduse leidmist. Keelebarjäärist tulenevate raskuste

¹⁷⁴ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 16.

¹⁷⁵ Tõnisson, H., lk 60-61.

leevendamiseks on vanglal plaanis sisse osta tõlketeenust ning rakendada tõlget videosilla vahendusel.¹⁷⁶

VangS ei näe ette Eesti kinnipeetavatele sarnast organit nagu on rendilepingus kinnipeetavate nõukogu. Nii Rootsi kui ka Eesti kinnipeetavatel on võimalik ametnikega silmast-silma vestelda. Näiteks vestelda valvuriga, kui ta viibib osakonnas või nende juhtumikorraldajaga, kuid see ei ole päris sama, kui kinnipeetavad saavad vabalt koguneda, oma probleeme ühiselt arutada ning hiljem osaleda ka vangla personaliga arutelus, kus võimalusel otsitakse probleemidele lahendusi.

VangS § 1¹ lg 4 kohaselt esitatakse kõik vaided ja taotlused haldusmenetluse algatamiseks või haldusmenetluse käigus kirjalikult. See tähendab, et Eesti kinnipeetavad saavad küll oma probleemidega vangla poole pöörduda, kuid kirjalik menetlus ei pruugi olla sama efektiivne kui silmast-silma kohtumine. Kirjalik menetlus võib olla aeganõudev ning seda eriti siis, kui vangla peab kinnipeetavalt vastuse koostamiseks või otsuse tegemiseks täiendavat informatsiooni küsima. Kirjade kirjutamine ja nendele vastamine võtab paratamatult aega. Silmast-silma kohtumisel oleks võimalik sellistele küsimustele koheselt vastata ning kui ühe poole küsimus või vastus jääb arusaamatuks, pealiskaudseks või puudulikuks, siis on koheselt võimalik uuesti selgitada ning vastust täiendada.

Nii Eesti kui Rootsi kinnipeetavad saavad oma murede ja ettepanekutega vangla poole pöörduda, kuid Rootsi kinnipeetavad saavad seda lisaks teha ka kinnipeetavate nõukogu vormis kollektiivselt rääkides, arutades ja ettepanekuid tehes. Sellest tulenevalt esineb rendilepingu ratifitseerimisel erinevus Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel viiside osas, kuidas nad saavad vanglapersonali poole pöörduda ning oma probleeme lahendada.

3.2.6. Kinnipeetavate lühiajaline väljasõit ja muu ajutiselt vanglast eemal viibimine

Rendilepingu art 34 sätestab, et Eestis Rootsi karistust kandvatele kinnipeetavatele võimaldatakse lühiajalisi väljasõite ja muid ajutisi vanglast eemal viibimisi ainult Rootsi territooriumil.¹⁷⁷ See tähendab, et ükski Rootsi karistust kandev kinnipeetav ei saa lühiajalisi

¹⁷⁶ *Ibid.*, lk 15.

¹⁷⁷ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

väljasõite või muid iseseisvaid vanglast väljas viibimisi Eesti territooriumil. Väljasõidu lubamisel transporditakse kinnipeetav järelevalve all Rootsi territooriumile.¹⁷⁸ Rendilepingu art 36 lg 1 kohaselt võib kinnipeetava kohanemise hõlbustamiseks Rootsi kogukonnas anda talle loa viibida lühiajaliselt vanglast eemal. Sama sätte selgitab, et sellist lühiajalist väljasõitu võimaldatakse, kui kinnipeetav on kandnud vähemalt veerand Rootsi karistusajast, ent minimaalselt kaks kuud on kantud ning puudub ilmne oht, et kinnipeetav sooritab kuriteo, hoiab eemale Rootsi karistuse täies ulatuses täitmisest või käitub muul viisil sobimatult. Kui kinnipeetava vajadust vanglast eemal viibimiseks ei ole võimalik täita art 36 alusel antava lühiajalise väljasõiduga ning vanglast eemal viibimise andmine on võimalik, võttes arvesse riski, et kinnipeetav võib sooritada kuriteo, hoida eemale karistuse täies ulatuses täitmisest või käituda muul viisil sobimatult, siis art 37 lg 1 kohaselt võib eriti kaalutletud põhjustel anda kinnipeetavale loa viibida vanglast eemal lühiajaliselt.¹⁷⁹

Eestis Rootsi karistust kandev kinnipeetav võib rendilepingu art 39 lg 1 aluselt ajutiselt vanglast eemal viibida ka siis, kui Rootsi või Eesti riigiasutus nõuab tema ilmumist enda ette. Siiski sama artikli lg 2 täpsustab, et sellistel juhtudel tuleks eelistada lahendusi, mis võimaldavad kinnipeetaval ilmuda riigiasutuse ette audiokõne või audio- ja videokõne teel.¹⁸⁰ Sellisel juhul ei peaks kinnipeetav vanglast lahkuma ning saaks riigiasutusega suheldud lihtsamal viisil. Kuid kui Eesti avaliku võimu esindaja, näiteks kohus või ravisutus, soovib kinnipeetava ilmumist enda ette, siis sellisel juhul võib kinnipeetav vanglast lahkuda Eesti territooriumile vanglateenistuse ametnike saatel. Kui aga Rootsi ametiasutus nõuab kinnipeetava enda ette ilmumist, siis kinnipeetav liigub füüsiliselt Rootsi ning karistuse täitmine Eestis lõpeb.¹⁸¹ Rendilepingu art 40 sätestab lisaks, et kinnipeetav, kes peab läbima Rootsi eluaegsete vanglakaristuste muutmise seaduse (2006:45)¹⁸² § 10 kohase hindamise, võib viibida vanglast eemal sel määral, mida hindamise eest vastutav Rootsi asjaosane ametiasutus peab hindamiseks vajalikuks.¹⁸³

¹⁷⁸ Tõnisson, H., lk 66.

¹⁷⁹ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 20-21.

¹⁸⁰ *Ibid.*, lk 21.

¹⁸¹ Tõnisson, H., lk 68.

¹⁸² Lag (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid. – t.o.m. SFS 2025:1418.

¹⁸³ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 22.

Eesti kinnipeetavatele võimaldatav lühiajaline väljasõit vanglast on sätestatud VangS §-is 32. Viidatud sätte lg 1 kohaselt võib Eesti kinnipeetavale, kes on oma karistusest ära kandnud vähemalt ühe aasta, anda loa lühiajaliseks väljasõiduks kuni 29 kalendripäevaks aastas. Väljasõiduloa andmise otsustamisel arvestatakse VangS § 32 lg 4 kohaselt kinnipeetava kuriteo toimepanemise asjaolusid, individuaalse täitmiskava täitmist ja väljasõidu kooskõla vangistuse täideviimise eesmärkidega. VangS § 32 lg 5 kohaselt võib sama sätte lg 1 ja 2 piirangutest olenemata anda kinnipeetavale loa kuni seitsmepäevaseks väljasõiduks, kui tegemist on kinnipeetava abikaasa, registreeritud elukaaslase, isa, ema, vanaisa, vanaema, lapse, lapselapse, lapsendaja, lapsendatu, venna või õe parandamatult raske haiguse või surmaga või muu erakorralise perekondliku sündmusega.

Vangla sisekorraeeskirja § 82 lg 1 kohaselt arvestatakse väljasõidu loa otsuse tegemisel ka kinnipeetava toimepandud kuriteo laadi, kinnipeetava isikuomadusi ja kriminogeensed riske, kinnipeetava käitumist vanglas, kinnipeetava käitumist eelmiste väljasõitude ajal ja väljasõidu eeldatavat mõju kinnipeetavale. Vangla sisekorraeeskirja § 83 kohaselt võib väljasõiduloa andmisest keelduda, kui kinnipeetav on taotluses esitanud teadlikult valeandmeid, väljasõiduks on samasse piirkonda samal ajal esitanud taotluse mitu kinnipeetavat ning on alust arvata, et kinnipeetavad hakkavad väljasõidu ajal omavahel suhtlema, kinnipeetava taotluses ei ole piisavalt selgitatud, mis on väljasõidu eesmärk, kinnipeetaval on distsiplinaarkaristus või muul põhjusel on alust arvata, et väljasõit ei ole kooskõlas vangistuse täideviimise eesmärkidega.

Rootsi kinnipeetavad, kes rendilepingu alusel Eestisse karistust kandma tulevad, on erilises olukorras seetõttu, et nad eemaldatakse oma tavapärasest keskkonnast ja riigist, kus võib olla nende pere, muud lähedased ja sõbrad. Eestisse toodavad kinnipeetavad võivad olla nii Rootsi kodanikud, kui ka muu kodakondsusega isikud, seal hulgas kolmandate riikide kodanikud.¹⁸⁴ Eestisse toodavatel kinnipeetavatel ei pruugi olla Eestis ühtegi lähedast. Kuna Eesti kinnipeetavatele võimaldatav lühiajaline väljasõit on eelkõige mõeldud nende erakorraliste vajaduste rahuldamiseks ja ka näiteks surma või raske haiguse korral pereliikmetega hüvasti jätmiseks ja koosviibimiseks, siis Rootsi kinnipeetavatele sellise lühiajalise väljasõidu pakkumine ei täidaks oma eesmärki. Rootsi kinnipeetavad saavad lühiajalist väljaviimist taotleda ainult Rootsi territooriumil, kus on eeldatavasti neil rohkem sidemeid kui Eestis. Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel esineb erinev kohtlemine osas, kus Rootsi kinnipeetavad ei saa

¹⁸⁴ Tõnisson, H., lk 2.

lühiajalisi väljasõite Eesti territooriumil. Sarnane gruppide puhul on aga see, et mõlema grupi kinnipeetavad saavad tingimuste täitmisel lühiajalisi väljasõite riigis, mille mõistetud karistust nad kannavad.

3.2.7. Tervisehoiuteenus kinnipeetavatele

Rendilepingu art 41 lg 1 kohaselt osutab Eestis kinnipeetava tervisehoiuteenistus Eesti riigisiseste seaduste ja muude õigusaktide kohaselt.¹⁸⁵ Alates 1. juulist 2024 korraldab ja juhib ühtselt Eesti vanglates tervisehoiuteenust Tervisekassa¹⁸⁶, mille ülesandeks on teenuse osutamine kõigile kinni peetud isikutele. Tartu Vanglas osutab tervisehoiuteenust Viljandi haigla. Vanglateenistuse kodulehel on selgitatud, et tervisehoiuteenust osutatakse hästi varustatud ja kaasaegsetes meditsiiniosakonna ruumides meditsiinipersonali poolt. Kui aga vanglas ei saa patsiendile mõnda analüüsi teha või muud vajalikku abi osutada, siis viiakse patsient tavahaiglasse. Kinnipeetava transpordis sellisel juhul korraldab vangla.¹⁸⁷ Seega on nii Eesti kui Rootsi kinnipeetavatele tagatud meditsiiniteenus samadel alustel. Teenust osutavad Eesti haiglate meditsiinitöötajad vastavalt Eestis kehtivale standardile. VangS § 53 lg 1 kohaselt on kinnipeetavatele tagatud ööpäevaringse vältimatu abi kättesaadavus.

Rendilepingu art 41 lg 2 selgitab, et kinnipeetava vastuvõtmisel vanglasse antakse talle võimalus läbida meditsiiniline kontroll vangla tervishoiutöötaja juures. Vangistuse täideviimise ajal tagatakse art 41 lg 4 kohaselt kinnipeetavale terviseteenuste osutamine, sealhulgas hambaravi ja optometristi konsultatsioon. Tervishoiuteenust osutatakse vanglas, kui kinnipeetava terviseseisund ei nõua tervishoiuteenuse osutaja, sealhulgas hambaarsti või optometristi juurde suunamist. Väljaspool vanglat asuva tervisehoiuteenuse osutaja juures osutatakse tervisehoiuteenust rendilepingu kohaselt siis, kui kinnipeetava terviseseisund nõuab ajutist tervishoiuteenust sellises asutuses väljaspool vanglat. Rendilepingu art 41 lg 14 kohaselt kantakse lg 4 kohased Eestis osutatud tervisehoiuteenuse kulud Rootsi rendilepingu eest makstava tasu arvelt. Art 41 lg 3 kohaselt sätestatakse enesetapu ennetamise eesmärgil

¹⁸⁵ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 22.

¹⁸⁶ Tervishoiuteenuse korraldamine vanglates. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/karistuse-kandmine-vanglas/karistuse-kandmine/tervishoiuteenus-vanglates> (09.03.2026).

¹⁸⁷ Tervishoiuteenuse korraldamine vanglates.

korraldavad hindamised täpsemalt koostöömemoorandumis.¹⁸⁸ VangS § 14 lg 1 sätestab, et vanglasse vastuvõtmisel on kinnipeetav kohustatud läbima tervisekontrolli, mida teeb tervishoiutöötaja.

Rendilepingu art 41 lg 6 kohaselt, kui kinnipeetav ei ole enam oma tervises seisundi tõttu sobilik karistuse täitmiseks vanglas, siis tuleb ta võimalikult kiiresti Rootsile üle anda. Sama sätte lg 7 täpsustab, et kui meditsiinilistel põhjustel ei ole võimalik kinnipeetavat Rootsile üle anda, siis antakse talle vältimatut arstiabi Eestis. Kinnipeetava üleandmine toimub kohe, kui kinnipeetav on selleks sobivas tervislikus seisundis. Lisaks sätestab rendilepingu art 41 lg 8, et kui kinnipeetav tuleb Rootsile üle anda tervishoiuteenuse vajaduse tõttu, siis lõppeb kinnipeetava karistuse täideviimine Eestis.¹⁸⁹

Kui Eesti vanglas Rootsi karistust kandev kinnipeetav sureb, sooritab enesetapukatse või end muul viisil vigastab, siis peab Eesti vanglateenistus sellest rendilepingu art 42 lg 1 kohaselt viivitamata Rootsi vanglateenistust teavitama. Sama sätte lg 2 kohaselt peab Eesti vanglateenistus teavitama juhtunust ka asjaomaseid Eesti ametiasutusi.¹⁹⁰ VangS § 56 lg 1 kohaselt, kui kinnipeetav on raskelt haigestunud või sureb, siis peab vanglateenistust viivitamata informeerima kinnipeetava lähedasi või kinnipeetava soovil mõnda teist isikut.

Eeltoodust tulenevalt ei nähtu, et rendileping looks suuri ja olulisi erisusi Rootsi ja Eesti kinnipeetavate vahel seoses tervishoiuteenuse osutamisega. Tervishoiuteenust osutatakse mõlema riigi kinnipeetavatele sarnastel alustel ning Eesti tervishoiutöötajate poolt. Sellest tulenevalt peaks olema sarnane ka mõlema riigi kinnipeetavatele osutatava tervishoiuteenuse kvaliteet. Erinevusena saab välja tuua selle, et Rootsi kinnipeetava raske haiguse korral lõpeb tema karistuse täideviimine Eestis ning kinnipeetav saadetakse tagasi Rootsi.

3.2.8. Kinnipeetavate distsiplinaarkaristused

Eesti kinnipeetavatele saab VangS, vangla sisekorraeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest kohaldada distsiplinaarkaristusi. VangS § 63 lg 1 kohaselt on võimalikud

¹⁸⁸ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe, lk 22.

¹⁸⁹ *Ibid.*, lk 22.

¹⁹⁰ *Ibid.*, lk 23.

karistusliigid noomitus, isikliku raadio, televiisori või muu vajaliku elektriseadme kasutamise keelamine kuni 45 päevaks, ühe lühi- või pikaajalise kokkusaamise keelamine, töölt eemaldamine kuni üheks kuuks või kartserisse paigutamine kuni 14 ööpäevaks. VangS § 63 lg 3 selgitab, et distsiplinaarkaristuse valikul võetakse arvesse vangistuse täideviimise eesmärki.

Rendilepingu art 6 lg 2 kohaselt ei rakendu Rootsi kinnipeetavatele aga VangS § 63 lg 1 p-de 1¹ ja 2-4. See tähendab, et Rootsi kinnipeetavatele võib Eesti kinnipeetavaga sarnaselt määrata distsiplinaarkaristusena vaid noomituse.¹⁹¹ Seletuskirja kohaselt välistatakse ülejäänud VangS-is välja toodud karistuse võimalused, sest Rootsi õiguses ei ole kehtestatud selliseid distsiplinaarkaristusi. Seega jääb sarnaseks distsiplinaarkaristuse süsteem Rootsis viibivate Rootsi kinnipeetavate ja nende Rootsi kinnipeetavate vahel, kes tuuakse karistust kandma Eesti vanglasse. Rootsi kinnipeetavatel võib distsiplinaarrikkumise tulemusena lükkuda edasi näiteks ennetähtaegse vabanemise kuupäev.¹⁹²

Eeltoodust lähtuvalt on selge, et Eesti ja Rootsi kinnipeetavate vahel esineb selge erinevus distsiplinaarkaristuste määramisel. Antud süsteemi puhul ei ole välistatud, et sama teo eest võidakse kinnipeetavatele määrata erinev karistus ning see karistus võib olla ka erineva raskusega. Seal hulgas on Eesti kinnipeetavatele võimalik määrata raskeim karistus, millest on kartser ja mis oma iseloomult kujutab endast üksikvangistust.

3.3. Erineva kohtlemise põhiseaduspärasus

Eeltoodust nähtub, et Rootsi ja Eesti kinnipeetavate vangistuse täideviimises ning kinnipidamistingimustes on nii mitmeidki erinevusi. Esiteks saab iga Rootsi kinnipeetav enda kambrisse televiisori, mille eest maksab vangla. Samuti ei pea Rootsi kinnipeetav enda tarbitud elektri eest tasuma. Eesti kinnipeetavad seevastu saavad kasutada eluosakondades paiknevat ühiskasutatavat televiisorit, kuid kui nad soovivad enda kambrisse saada isiklikku televiisorit, siis peavad nad selle ise soetama ning tarbitud elektri eest ka ise maksma. Teiseks on Rootsi kinnipeetavatel võimalik tarbida tubaka- ja nikotiinitooteid, kuid Eesti kinnipeetavatel seda võimalust ei ole. Kolmandaks on Rootsi kinnipeetavatele makstav tasu tasustatava tegevuse eest ligi kolm korda suurem kui Eesti kinnipeetavatele makstav tasu. Lisaks makstakse Rootsi

¹⁹¹ Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe.

¹⁹² Tõnisson, H., lk 46.

kinnipeetavatele tasu ka tegevuste eest, mille eest Eesti kinnipeetavad tasu ei saa, näiteks sotsiaalprogrammis osalemine. Samuti peab vangla Rootsi kinnipeetavale tagama vähemalt 30 tundi tasustatavat tegevust nädalas ning kui vangla seda tagada ei suuda, siis peab vangla tagamata tunnid ikkagi rahas kinnipeetavale välja maksma. Eesti kinnipeetavale makstakse see eest vaid reaalselt töötatud või koolis käidud tundide eest. Neljandaks peetakse Eesti kinnipeetavate kontole laekuvatest rahalistest vahenditest kinni mitu korda suurem summa, kui Rootsi kinnipeetavatelt. Viiendaks saavad Rootsi kinnipeetavad arutada oma probleeme ning pöörduda vangla poole kinnipeetavate nõukogu kaudu, kuid Eesti kinnipeetavatel sarnast organit ei ole. Kuuendaks võimaldatakse Eesti kinnipeetavatele Eesti territooriumil lühiajalisi väljasõite, kuid Rootsi kinnipeetavatele mitte. Seitsmendaks saab Eesti kinnipeetavale määrata distsiplinaarkaristusi noomitusest kuni kartserini, kuid Rootsi kinnipeetavate puhul saab võimalikest karistusliikidest rakendada vaid noomitust. Kinnipeetavatele tervisehoiuteenuse osutamise osas suuri erinevusi ei esine, aga kui Rootsi kinnipeetav haigestub raskelt, siis lõpeb tema karistuse täideviimine Eestis ning ta viiakse tagasi Rootsi.

Rendilepingu seletuskirjas on lahti selgitatud rendilepingu vajalikkus ning seeläbi ka rendilepingus sätestatud tingimuste vajalikkus. Rendilepinguga teenib riik riigieelarvesse lisatulu. Tartu Vangla väljarentimine võimaldab hoida vangla töös ning luua juurde töökohti.¹⁹³ Tööhõive suurenemine tähendab ka suuremat maksulaekumist, mille arvelt suureneb riigi kui ka kohaliku omavalitsuse tulubaas. Saadud tulu saab suunata nii riiklike kui kohalike teenuste paremaks rahastamiseks.¹⁹⁴

Vanglataristu hoidmine võimaldab riigil seda tulevikus ja vajadusel uuesti kasutada, näiteks kui Eestis peaks kinnipeetavate arv kasvama hakkama või kui isikuid on vaja kinni pidada sõja- või hübriidsõja olukorras. Vajaduse tekkimisel uue vangla ehitamine on aeganõudev ning kulukas, mistõttu on otstarbekam säilitada praegune vangla.¹⁹⁵ Samuti on vanglate rentimise eesmärgiks hoida kokku kulusid, mis kaasneksid tühjalt seisva Tartu Vangla haldamisega.¹⁹⁶ Rendileping võimaldab vangla taristut uuendada rendilepingust saadava tuluga. Rendilepingu järgi tehakse investeeringuid eluosakondade ja jalutusbokside ümberehitamisse, elektroonikaseadmetesse ja koolitustesse. Eeltoodule ei pea riik raha kulutama ning säästab

¹⁹³ *Ibid.*, lk 1.

¹⁹⁴ *Ibid.*, lk 80.

¹⁹⁵ *Ibid.*, lk 4.

¹⁹⁶ *Ibid.*, lk 32.

seega riigieelarvelisi vahendeid. Taristu uuendamine võimaldab vähendada ka pikaajalisi kulusid, mis peaksid tekkima hoonete uuendamise vajadusest.¹⁹⁷

Rendilepingu sõlmimata jätmine võib kaasa tuua olukorra, kus Tartu Vangla tuleks sulgeda kulude kokkuhoiuks. Vangla sulgemine tooks kaasa töökohtade kaotamise ning seeläbi väheneks ka maksudest laekuv tulu. Samuti väheneks riigi kohalolu piirkonnas, mis omakorda avaldab mõju siseturvalisusele ning laiapindsele riigikaitsele. Samuti nähakse Tartu Vanglat kui olulist taristut, kus sõjaolukorral saaks paigutada sõjavangid kinnipidamiseks. Vangla säilitamine jätkaks vangide arvu tõusu korral Eesti riigile võimaluse seda ise vajadusel kasutama hakata. Uute vanglate ehitamine on kallis ja aeganõudev. Kuna Tartu Vangla on juba rahvusvahelisele standarditele vastav vangistustingimustega hoone, siis sellest ei oleks mõistlik loobuda.¹⁹⁸ Rootsile pakub leping aga lahendust ülekoormatud vanglasüsteemile, võimaldades kinnipeetavad paigutada teise riiki.¹⁹⁹

Rendilepingu seletuskirjas on aga mööndud, et rendileping kohtleb Eesti ja Rootsi kinnipeetavaid teatud määral erinevalt ning võrdse kohtlemise nõue võib teatud olukordades kaasa tuua Eesti kinnipeetavatele võimaluste tagastamise nõude, mida seni on liiga koormavaks peetud.²⁰⁰ Rendilepingu õigusliku analüüsi läbi viinud advokaadibüroo Sorainen tõi analüüsi kokkuvõttes välja, et välislepingus on võimalik teha erandeid võrreldes Eestis kehtiva vangistusõigusega. Lisati, et Rootsi kinnipeetavatele ei pea kehtima täpselt samad reeglid, kui Eesti kinnipeetavatele, kuid kõik sätestatud erisused peavad olema kooskõlas Eesti põhiseadusega.²⁰¹

Eeltoodud erinevused kinnipeetavate kohtlemises võib jagada kaheks: riive intensiivsus on väike ning riive intensiivsus on suur. Riigikohtu seisukoha kohaselt, mida intensiivsem on riive, siis seda kaalukamad peavad olema põhjendused, miks isikuid erinevalt koheldakse.²⁰² Lisaks on oluline erisuste analüüsimisel silmas pidada, et Eesti ja Rootsi kinnipeetavaid taasühiskonnastatakse erinevatesse ühiskondadesse. Iga kinnipeetav naaseb ükskord tagasi

¹⁹⁷ *Ibid.*, lk 80.

¹⁹⁸ *Ibid.*, lk 81

¹⁹⁹ *Ibid.*, lk 80.

²⁰⁰ *Ibid.*, lk 35.

²⁰¹ Mikli, S., Jõks, A., Aas, N., Paavla, U. Kas Eesti saab vanglaid välisriikidele välja rentida? Sorainen. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.sorainen.com/et/kogemus/kas-estti-saab-vanglaid-valisriikidele-valja-rentida/> (09.03.2026).

²⁰² RKPJKo 5-25-4/14, p 54.

ühiskonda ja täpsemalt oma kogukonda.²⁰³ Vangistuses olles rehabiliteeritakse kinnipeetavaid ning vangistuse eesmärk on kurjategija umberkujundamine vangistuses viibimise ajal. Kui kinnipeetav vabaneb vanglas, siis naaseb ta maailma, millega ta peab olema võimeline kohanema.²⁰⁴ Kuigi vanglates pakutakse kinnipeetavatele erinevaid efektiivseid võimalusi taasühiskonnastamiseks näiteks programmide, kutseõppe, töökogemuse andmise näol²⁰⁵, siis otsus, kas isik soovib muutuda ja ühiskonna tagasi sulanduda, jääb kinnipeetavale endale.²⁰⁶ Mõned kinnipeetavad näiteks ei pea vanglas pakutavaid meetmeid üldse efektiivseks.²⁰⁷ Mitmed, kuid mitte kõik kinnipeetavad satuvad pärast vabanemist uuesti kuritegelikule teele. Sellest tulenevalt on oluline analüüsida ka keskkonda, kuhu kinnipeetav pärast vabanemist naaseb ning valmistada teda ette just eluks selles kogukonnas.²⁰⁸ Isik peab pärast vabanemist üldjuhul leidma kodu, töökoha, taastama sidemeid perekonnaga jms. Kõik need tegurid mõjutavad seda, kui hästi on isikul võimalik pärast vabanemist uuesti ühiskonnaga sulanduda ning seal hakkama saada.²⁰⁹ Seepärast on oluline silmas pidada ka taasühiskonnastavate keskkondade erinevusi, kuhu võrdlusgruppe proovitakse taasühiskonnastada.

Riive intensiivsus on väike kinnipeetavate tervisehoiuteenuse osutamisel, sest seda osutatakse samadel alustel nii Eesti kui ka Rootsi kinnipeetavatele. Erinevusena saab välja tuua selle, et Rootsi kinnipeetava raske haiguse korral lõpeb tema karistuse täideviimine Eestis ning kinnipeetav saadetakse tagasi Rootsi. See on põhjendatud ning ka vajalik, sest haige kinnipeetava ülalpidamine ja hooldamine võib olla Eesti riigile suureks kuluks. Samuti saab

²⁰³ Travis, J. But They All Come Back: Rethinking Prisoner Reentry. Sentencing & Corrections. Issues for the 21st century, 2000. Arvutivõrgus: <https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/1448/181413.pdf?sequence=1> (26.04.2026), lk 1-2.

²⁰⁴ Sanyal, A. Rehabilitation of Prisoners: A Debatable Issue. SSRN, 2010. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3226279 (26.04.2026), lk 2.

²⁰⁵ Romero-Carazas, R. Prison education in the resocialization of incarcerated individuals. Frontiers in Education, 2025. Arvutivõrgus: <https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2025.1592692/full> (26.04.2026).

²⁰⁶ McNeill, F. A desistance paradigm for offender management. Criminology & Criminal Justice – 2006/6. Arvutivõrgus: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1748895806060666> (26.04.2026), lk 42.

²⁰⁷ Santhosh, R., Mathew, E. Social Reintegration of Released Prisoners: An Empirical Analysis from Two Indian States. International Annals of Criminology – 2021/59. Arvutivõrgus: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C398026797928DF35436E21619568B75/S0003445221000180a.pdf/social_reintegration_of_released_prisoners_an_empirical_analysis_from_two_indian_states.pdf (26.04.2026).

²⁰⁸ La Vigne, N. G., jt. Prisoner Reentry and Community Policing: Strategies for Enhancing Public Safety. U.S. Department of Justice. Office of Community Oriented Policing Services. The Urban Institute, Justice Policy Center. 2026. Arvutivõrgus: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/RIC/Publications/cops-w0745-pub.pdf> (26.04.2026), lk 10.

²⁰⁹ Visher, C. A., Travis, J. Transitions from Prison to Community: Understanding Individual Pathways. The Urban Institute, Justice Policy Center. Washington, 2003. Arvutivõrgus: https://web.archive.org/web/20121203013906id_/http://www.caction.org:80/rrt_new/professionals/articles/VISHER-PRISON%20TO%20COMMUNITY.pdf (26.04.2026), lk 96, 98.

haigestunud kinnipeetav minna tagasi oma algsesse karistuse kandmise riiki, kus tal võib olla pereliikmeid või muid lähedasi, kellega ta saab raske haiguse põdemise käigus kohtuda ning kes saavad talle toeks olla. Eeldatavasti ei ole ühelgi rendilepingu alusel Eestisse karistus kandma saadetaval kinnipeetaval sidemeid Eestiga, mistõttu ei oleks ka mõistlik, et nad põeksid oma rasket haigust, mis võib ka surmaga lõppeda, Eestis ehk riigis, millega neil ei ole mingit seost. Viimast saab pidada ka mõjuvaks põhjuseks kinnipeetavate erinevaks kohtlemiseks ning seepärast võrdsuspõhiõiguse rikkumist jaatada ei saa.

Eeltooduga sarnastel põhjustel võib vähese intensiivsusega riiveks lugeda tingimust, mille kohaselt ei võimaldata Rootsi kinnipeetavatele Eesti territooriumil lühiajalisi väljasõite ja muid ajutisi vanglast eemalviibimisi. Rootsi kinnipeetavatel on see lubatud Rootsi territooriumil ning Eesti kinnipeetavatel Eesti territooriumil. Mõlema grupi puhul on lühiajaline väljasõit lubatud selles riigis, mille karistust ta kannab ning millega tal eeldatavasti on kõige tugevamad isiklikud ja perekondlikud sidemed. Kuna lühiajalise väljasõidu eesmärgiks ongi just isiklikud ja perekondlikud põhjused, siis ei saa võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks nimetada olukorda, kus Rootsi kinnipeetav Eesti territooriumil lühiajalist väljasõitu ei saa, sest eeldatavasti ei ole Rootsi kinnipeetavatel sidemeid Eestiga. Kui Eesti ja Rootsi ei oleks vangla rendilepingut sõlminud, siis ei oleks Rootsi kinnipeetavatel samuti võimalust lühiajaliseks väljasõiduks Eesti territooriumile. Seepärast ei ole riivav ka tingimus, kus Rootsi kinnipeetav rendilepingu alusel Eesti territooriumil viibides lühiajalise väljasõite Eestis ei saa.

Rendilepingu alusel laseb Eesti enda territooriumile tuua kuni 600 Rootsi õigusrikkujat. Ka tulenevalt julgeolekulistest kaalutlustest on põhjendatud, et Rootsi õigusrikkujad ei saa lühiajalisi väljaviimisi taotleda ning iseseisvalt Eesti territooriumil karistuse kandmise ajal liikuda. Samuti on erinev kinnipeetavate taasühiskonnastamise eesmärk, kus Eesti kinnipeetavat proovitakse taasühiskonnastada tagasi Eesti ühiskonda, kuid Rootsi kinnipeetavat mitte. Rootsi kinnipeetavate puhul on nende taasühiskonnastamise eesmärgiks sulandumine Rootsi ühiskonda. Seega ei ole põhjendatud Rootsi kinnipeetavatele sidemete loomine Eestiga. Siin võrdsuspõhiõiguse rikkumist ei esine.

Ka Eesti kinnipeetavatel kinnipeetavate nõukogu puudumist ei saa pidada võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks. Nii Rootsi kui ka Eesti kinnipeetavatel on võimalik oma küsimuste, ettepanekute ja kaebustega pöörduda vangla poole. Rootsi kinnipeetavad saavad seda lisaks kirjalikule pöördumisele teha ka nõukogu formaadis. Mõlematele on tagatud võimalus seista oma õiguste

eest. Kinnipeetavate nõukogu on Rootsis tavapärane ning seepärast on põhjendatud, et ka Eestisse karistust kandma toodavad Rootsi kinnipeetavad saaksid sellises nõukogus osaleda.

Rootsi kinnipeetavatele on tagatud televiisor kambriks ning nad ei pea tasuma kasutatud elektri eest. Eesti kinnipeetavatel kambriks televiisorit ei ole ning nad tasuvad ise kasutatud elektri eest. Autori hinnangul on tegemist vähese intensiivsusega riivega, sest televiisor ei ole elutähtis vaid mugavuse eest. Televiisor ei ole kinnipeetava jaoks esmatähtis ese ning selle puudumisel ei jää kinnipeetaval ükski eluliselt tähtis tegevus tegemata. Samas on kinnipeetaval televiisori kaudu võimalik vaadata nii meelelahutuslikke programme, kuid ka samal ajal olla kursis maailmas toimuvaga läbi uudisteprogrammide. Kuna kinnipeetav on vangistuse iseloomust tulenevalt kinnises keskkonnas ja muust välismaailmast eraldatud, siis on televiisor üks vahenditest, mille abil saab kinnipeetav suhet välismaailmaga hoida. Kuigi kinnipeetaval on VangS § 31¹ kohaselt piiratud interneti kasutamise võimalus, siis televiisor võimaldaks kinnipeetaval saada mitmekesisemat infot (video ja pildi näol) välismaailmast.

VangS § 6 lg 1 kohaselt on vangistuse täideviimise eesmärgiks kinnipeetavate suunamine õiguskuulekale käitumisele ehk kinnipeetavate taasühiskonnastamine. Kui kinnipeetav säilitab kontakti välismaailmaga, siis on pärast vangistuse lõppu tema ühiskonda naasmine sujuvam ning mugavam. Kui kinnipeetav ei oma vangistuse kestel kontakte välismaailmaga, siis võib ta kaotada pikema vangistuse jooksul arusaama, kuidas elu väljaspool vanglat toimib ning kuidas selles väliskeskkonnas hakkama saada. Seda eriti tänapäevases maailmas, kus kõik muutub väga kiiresti. Aga kui kinnipeetaval on võimalik meedia vahendusel näha, kuidas välismaailm välja näeb, muutub ja toimib, siis pärast vabanemist ei oleks muutus kinnipeetava jaoks nii suur, sest ta on uutest asjadest juba teadlik ning valmis nendega kohanema.

Nii Eesti kui ka Rootsi kinnipeetavatel on võimalik televiisorit vaadata, kuid Eesti kinnipeetavad saavad seda teha eluosakonnas vaadates ühist televiisorit. Seega on mõlemale grupile tagatud võimalus olla välismaailmaga kursis läbi videopildi televiisori näol. Televiisor on rendilepingu kohaselt kohustuslik kambri sisustuselement ning selle olemasolu eest maksab Rootsi rendilepingu alusel sätestatud tasuna. Kui võimaldada Eesti kinnipeetavatele kambris televiisor, siis selle eest peaks tasuma Eesti vanglateenistus. Antud juhul on televiisori ja elektrikulu rahastus erinev ning nende eest tasuvad erinevad riigid. Erinevate riikide kinnipeetavatele pakutavad tingimused ning seda eriti, kui tegemist on mugavustega, sõltuvad riikide rahalistest vahenditest. Töö autorile ei ole teada, kui palju maksaks kõikidele Eesti

kinnipeetavatele kambrisse televiisori paigaldamine, kuid olenevalt kulu suuruselt võiks Eesti vanglateenistus kaaluda ka Eesti kambrisse televiisori paigaldamist. Eeltoodud erinevusi ei saa aga pidada võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks eelkõige seepärast, et tegemist on mugavusesemega, mille rahastus tuleb erinevatelt riikidelt ning nii Eesti kinnipeetavatel kui Rootsi kinnipeetavatel on võimalik televiisorit kui sellist vaadata.

Vähese intensiivsusega riiveks saab oma olemuselt pidada ka erinevust, kus Rootsi kinnipeetavad võivad vanglas tarvitada tubaka- ja nikotiinitooteid, kuid Eesti kinnipeetavad mitte. Antud juhul tuleb aga fookus suunata põhjendustele, mille alusel on Eestis kinnipeetavatel suitsetamine keelatud, et tuvastada kas sellised põhjused on mõistlikud Eesti kinnipeetavate erinevaks kohtlemiseks. Eesti vanglates suitsetamise keelu kehtestamise eesmärgiks oli kaitsta tervist, tagada vangla julgeolek, säästa riiklikke ressursse ja aidata kinnipeetavatel vabaneda sõltuvusest.²¹⁰ Riigikohus ei näinud meetme analüüsimisel ühtegi teist sama efektiivset meetet, mis hoiaks ära suitsetamisest tuleneva tuleohu või tubakatoodete maksevahendina kasutamise ohu paremini, kuid kinnipeetavate õigusi vähem riivavalt kui tubakatoodete täielik keelamine.²¹¹ Kuid Rootsi kinnipeetavatele tubaka- ja nikotiinitoodete lubamisega on eeltoodud põhjused oma sisu kaotanud. Tubaka- ja nikotiinitoodete Tartu Vanglasse lubamisega tekib sarnane olukord, mida vanglateenistus keelu kehtestamisega takistada püüdis. Lubatavaid tubaka- ja nikotiinitooteid on võimalik kasutada vanglasiseses alternatiivse maksevahendina kinnipeetavate vahel, mis võib omakorda tekitada vanglale julgeolekuohte. Kui vanglateenistus leiab, et suudab neid riske hallata Rootsi kinnipeetavate puhul, siis miks ei ole seda võimalik teha Eesti kinnipeetavate puhul, eriti kui nii teistes Eesti vanglates kui ka Tartu renditavas vanglas töötavad Eesti ametnikud, kes vangistust täide viivad. Eesti kinnipeetavatele ei pea lubama sigarette ja tulemasinaid, vaid samuti teisi tubaka- ja nikotiinitooteid, mida ei pea süütama, näiteks nikotiinipatju, mille kasutuselevõttu planeeritakse Rootsi kinnipeetavate puhul. Sellisel juhul ei ole vanglal vaja muretseda ka julgeolekuriski pärast, et kinnipeetavatel oleks võimalik midagi süüdata.

Kui Rootsi kinnipeetavatele lubatakse kasutada näiteks nikotiinipatju, siis on juba alusetu argument, mille kohaselt hoitakse suitsetamiskeeluga ära võimalik tuleoht, sest nikotiinipatju ei pea süütama. Samuti kui Eesti vanglateenistus suudab Rootsi kinnipeetavate puhul hallata

²¹⁰ RKPJKo 5-19-40, p 25.

²¹¹ RKPJKo 5-19-40, p 57.

riske, mis seisnevad selles, et tubakatooteid võidakse kasutada valuutana ning muid julgeoleku riske, siis puuduvad argumendid, miks Eesti vanglateenistus ei suuda samu riske hallata ka teistes vanglates. Samuti ei kaasneks tubaka- ja nikotiinitoodete lubamisega vanglateenistusele täiendavaid kulusid, sest eeldatavasti peavad need tooted kinnipeetavad endale ise ostma. Lisaks vanglate julgeoleku tagamisele toodi suitsetamiskeelu kehtestamise argumentidena välja veel eesmärk kaitsta kinnipeetavate tervist ja võimaldada vabaneda sõltuvusest. Riik eo ole dikteerinud vabaduses viibivale isikule ette, kuidas nad peaksid oma tervist kaitsma ning kas inimene võib suitsetada või mitte. Vastupidiselt on suitsetamine ja tubakatoodete tarvitamine alates 18–ndast eluaastast lubatud (tubakaseadus²¹² § 27 lg 1). Vanglas suitsetamise keelamise üheks argumendiks on ka asjaolu, et vanglas viibivad kinnises keskkonnas koos nii suitsetajad kui ka mitesuitsetajad. Mitesuitsetajad ei saa vabalt valida, kas nad hingavad passiivse suitsetajana sisse kõrval suitsetava kinnipeetava suitsu. Seega on võimalik väita, et suitsetamise keeld on vajalik ka mitesuitsetavate kinnipeetavate tervise kaitseks. Siiski see väide ei päde, kui kinnipeetavatele võimaldatakse kasutada suitsuvabasid tubaka- ja nikotiinitooteid. Sellisel juhul ei kahjusta tarvitamine mitesuitsetavat kaaskinnipeetavat ning ainukesena kahjustub tarvitaja enda võimalik tervis. Kui aga Rootsi kinnipeetavatel lubatakse tervist nõ kahjustada, siis miks seda ei tohi teha Eesti kinnipeetav, kui ta seda soovib ja see on tubakaseadusega kooskõlas.

Seega, kui vanglateenistus on lubanud ühes Eesti vanglas tarvitada tubaka- ja nikotiinitooteid, Rootsi kinnipeetavatel on lubatud otsustada, kas nad soovivad tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamisega oma tervist kahjustada ning vanglateenistus leiab, et suudab Tartu Vanglas ka pärast suitsetamiskeelu tühistamist turvalisust tagada, siis ei ole mõistliku põhjust, miks keeldu ei võiks tühistada ka teistes Eesti vanglastes ning lubada ka Eesti kinnipeetavatel Rootsi kinnipeetavatega samal alusel tubaka- ja nikotiinitooteid tarvitada. Kui vanglateenistus on ühes vanglas võimeline pakkuma kinnipeetavatele turvaliselt või mõistlikult hallatavate riskidega tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamist, siis peaks olema võimalik ja põhjendatud seda teha ka teistes vanglates. Seega ei ole Eesti kinnipeetavatele suitsetamiskeelu kehtestamise aluseks olnud põhjused mõistlikud, et Eesti kinnipeetavaid erinevalt kohelda, kui Rootsi kinnipeetavate puhul on võimalik tubaka- ja nikotiinitoodete lubamisel samu julgeolekuriske hallata. Kuna puuduvad mõistlikud põhjused, miks Eesti kinnipeetavatele ei võimaldata tubaka- ja

²¹² Tubakaseadus. – RT I, 07.05.2025, 15.

nikotiinitooteid, kui need on samal ajal lubatud Rootsi kinnipeetavatele, siis tuleb antud erinevust lugeda võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks.

Suure intensiivsusega riivega on tingimused, mis puudutavad kinnipeetavate töötasu. Rootsi kinnipeetavatel võimaldatakse tasu 30 tunni eest nädalas isegi siis, kui vangla ei suuda neile sellises mahus tasustatud tegevust pakkuda. Eesti kinnipeetavale makstakse tasu aga reaalselt töötatud aja eest. Seejuures on Eesti kinnipeetavale makstav miinimumtasu ligi kolm korda väiksem kui Rootsi kinnipeetavale makstav miinimumtasu. Samuti peetakse Eesti kinnipeetava töötasust kinni kordades suurem summa kui Rootsi kinnipeetava töötasust. Selle tulemusena laekub Eesti kinnipeetava kontole märkimisväärselt väiksem summa. Nii Eesti kui Rootsi kinnipeetavatele on vanglas viibimise ajal tagatud baasvajadused, sh toit. Soovi korral saavad kinnipeetavad teenitud raha kulutada vaid vangla poes toidu ja muu vajaliku ostmiseks. Kinnipeetavatel ei ole vaja vangla poest asju otsa, kuid tegemist on jällegi lisa soodustusega, mida neile on võimaldatud. Kinnipeetavatele tööharjumise loomine ja muudes tegevustes osalemise võimaldamine on osa viisidest, kuidas isikuid taasühiskonnastada. Kinnipeetavate teenitav töötasu tuleb erinevate riikide eelarvest ning lähtub nende riikide taasühiskonnastamise meetoditest. Sellest tulenevalt ei ole võrdsuspõhiõigust rikutud, sest vangistus on iga riigi sisene küsimus ning seepärast peaks vastavale riigile jääma otsustusõigus, kuidas nende kinnipeetavaid taasühiskonnastatakse ning milliste meetoditega motiveeritakse.

Suure intensiivsusega riivega erinevuseks saab ka pidada erinevusi distsiplinaarkaristuste mudelites. VangS alusel saab Eesti kinnipeetavatele rakendada ka raskemaid distsiplinaarkaristusi kui noomitus, mis on ainus karistusliik vastavalt rendilepingule. Erinevus tuleneb riikide erinevast taasühiskonnastamise meetoditest. Kuna Eesti riik viib oma territooriumil vaid ellu Rootsi karistuse täideviimist ning Rootsi riik on faktiliselt see, kes Rootsi kinnipeetavaid peab taasühiskonnastama, siis on ka põhjendatud, et Rootsi kinnipeetavate puhul saab Rootsi valida, milliseid karistusliike või teisi taasühiskonnastavaid meetmeid kasutatakse nende kinnipeetavatele. Rootsi valmistab enda kinnipeetavad ette Rootsi ühiskonda naasmiseks ja valib selleks ise sobivad abinõud. Eesti valib aga tingimused enda kinnipeetavate taasühiskonnastamiseks. Seega ei saa pelgalt erineva distsiplinaarkaristuse mudeli olemasolu lugeda võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks. Samas ei saa välistada olukorda, kus võrdsuspõhiõiguse rikkumist tuleb jaatada olukorras, kus Eesti ja Rootsi kinnipeetav panevad oma olemuselt toime sarnase teo ning Eesti kinnipeetav saab distsiplinaarkaristuseks pikaajalise kartserikaristuse ning Rootsi kinnipeetav vaid noomituse. Sellise karistuse

erinevuse tulemusena muutuvad kinnipeetavate olmetingimused drastiliselt. Rootsi kinnipeetav saab sisuliselt jätkata oma igapäevast elu vangistuses, kuid Eesti kinnipeetav viibib määratud päevade hulga üksikvangistuses ning teistest eraldatult.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli tuua välja Rootsi ja Eesti vahel sõlmitava rendilepingu ja VangS peamised erinevused kinnipeetavate kohtlemise tingimustes ning analüüsida, kas kinnipeetavaid koheldakse erinevalt või mitte. Samuti analüüsiti erineva kohtlemise tuvastamisel, kas selline erinev kohtlemine on põhjendatud ja õigustatud või võib tegemist olla põhiseaduse (PS) §-is 12 sätestatud võrdsuspõhiõiguse rikkumisega. Lisaks analüüsiti töös, kas vangistuse tingimisi saab kokku leppida välislepingu nii öelda lisaga ehk koostöömemorandumiga või peaks ka need tingimused olema sätestatud välislepingus. Magistritöös püstitas autor kolm uurimisküsimust, mille tulemused on esitatud järgmiselt.

Esiteks soovis autor magistritöös anda ülevaate sellest, milline on võrdse kohtlemise sisu Eesti Vabariigi PS § 12 kontekstis ning kuidas tuleks tuvastada võrdsuspõhiõiguse rikkumine. Kohtulahendite ja õiguskirjanduse analüüsi tulemusena jõudis autor järeldusele, et võrdse kohtlemise kaitseala hõlmab kõiki eluvaldkondi ning igauht. Selle põhiõiguse riivega on tegemist, kui esineb mistahes kaitseala ebasoodne mõjutamine. Riive põhiseaduspärasuse hindamiseks tuleb määrata kindlaks võrdluse lähtekohad ning tuua välja võrreldavad grupid läbi lähima ühise soomõiste. Seejärel tuleb tuua välja, kuidas grupe on erinevalt koheldud ehk milles võrdsuspõhiõiguse piirang seisneb. Riive ei ole koheselt aga põhiõiguse rikkumine. Võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamiseks tuleb analüüsida, kas erinevaks kohtlemiseks on mõistlik ja asjakohane põhjus. Kui jah, siis on erinev kohtlemine põhiseaduspärane.

Teise uurimisküsimusena soovis autor magistritöös teada saada, kas kinnipidamistingimusi võib kokku leppida välislepingu lisas ehk koostöömemorandumis. Koostöömemorandumit ei ratifitseerita Riigikogus nii nagu rendilepingut, vaid selles lepivad kokku Rootsi vanglateenistus ning Eesti Vabariigi Justiits- ja Digiministeerium. Samuti saab koostöömemorandumit jooksvalt muuta ning täiendada ilma rendilepingut muutmata ja uuesti ratifitseerimata. PS § 3 lg 1 esimesest lausest ja §-st 11 tulenevalt tohib põhiõiguste ja vabaduste piiranguid kehtestada ainult seadusjärgse õigusaktiga. Kõik põhiõiguste seisukohast olulised otsused peab langetama seadusandja. Seega ei tohiks koostöömemorandumis kehtestada tingimusi, mis piiravad kinnipeetavate õigusi, sest sellised piirangud tuleks kehtestada rendilepingus.

Kolmandaks uuris autor, kas rendileping seab Rootsi kinnipeetavate karistuse täideviimiseks erinevad tingimused kui VangS Eesti kinnipeetavatele ning erinevuste tuvastamisel kirjeldada ja võrrelda neid erinevusi magistritöös. Lisaks analüüsis autor, kas erinevuste esinemisel võib tegemist olla võrdsuspõhiõiguse rikkumisega. Esmalt määras autor võrdlusgrupid, millest võrdsuspõhiõiguse analüüsimisel lähtuda. Autor moodustas kaks gruppi, millest esimese moodustasid kinnipeetavad, kes on meessoost, täisealised, töövõimelised ja süüdi mõistetud Rootsis ning kelle karistus on muutunud täideviidavaks Rootsis, kuid kinnipeetavad tuuakse seda karistust täide viima Eesti vanglasse. Töös on esimesele võrdlusgrupi viidatud kui “Rootsi kinnipeetavad”. Teise võrdlusgrupi moodustasid Eestis jõustunud kohtuotsuse alusel kinnises vanglas karistust kandvad süüdimõistetud isikud, kes on meessoost, töövõimelised ning ei ole noored kinnipeetavad ehk on üle 21-aasta vanused. Teisele grupile on töös viidatud kui “Eesti kinnipeetavad”. Mõlemas grupis olevad isikud on meessoost, töövõimelised ning nad ei ole alaealised või noored kinnipeetavad. Mõlemad kannavad karistust ka Eesti territooriumil Eesti vanglates, kuid kinnipeetavad on süüdi mõistetud erineva riigi kohtuotsusega. Mõlema grupi karistuse kandmine toimub suures osas Eesti õiguse alusel, kuid Rootsi kinnipeetavatele seab rendileping erisusi.

Pärast võrdlusgruppide moodustamist tõi autor töös välja, millised erinevused esinevad mõlema grupi kinnipidamistingimustes vastavalt rendilepingule ja VangS-ile. Töös analüüsiti kaheksat võimalikku erinevust ning hiljem andis autor ka hinnangu nende erinevuste põhiseaduspärasusele. Esimese erinevusena analüüsis autor kinnipeetavate kambrite sisustust, millest nähtus, et Rootsi kinnipeetavatele on võimaldatud kambrisse televiisor ning nemad ei pea elektri eest maksma. Samas Eesti kinnipeetavatele ei ole televiisorit kambris ette nähtud, kuid nad saavad selle soovi korral endale osta. Samuti peavad Eesti kinnipeetavad oma tarbitud elektri eest ise maksma. Autori hinnangul on tegemist vähe intensiivse riivega ning võrdsuspõhiõiguse rikkumist ei esine, sest kinnipeetavatele televiisorite soetamiseks tulenevad võimalikud rahalised vahendid tulevad erinevate riikide eelarvetest ja mõlema grupi kinnipeetavatel on võimalik televiisorit vaadata, sest Eesti kinnipeetavad saavad seda teha kinnipeetavatele mõeldud ühisruumides.

Teiseks tuvastas autor, et esineb erinevus ka tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamises, sest Rootsi kinnipeetavad võivad neid tarvitada, kuid Eesti kinnipeetavad mitte. Kuigi Eesti vanglates kehtib täielik suitsetamiskeeld, siis Rootsi kinnipeetavatele tubaka- ja nikotiinitoodete lubamisega on oma kaalukuse kaotanud argumendid, mille alusel Eestis

suitsetamise keeld kehtestati. Kui Eesti vanglateenistus suudab hallata Rootsi kinnipeetavatele tubaka- ja nikotiinitoodete lubamisega tulenevaid riske, siis peaks seda suutma ka Eesti kinnipeetavate puhul. Kuigi autori hinnangul on tegemist vähe intensiivse riivega, siis on tegemist võrdsuspõhiõiguse rikkumisega, sest ei ole mõjuvat põhjust, mis Eesti kinnipeetavatele samu tingimusi kehtestada ei saa.

Kolmandaks analüüsiti kinnipeetavate tasustava tegevuse eest makstavat tasu, sest Rootsi kinnipeetavatele makstav tasu on ligi kolm korda suurem kui Eesti kinnipeetavatele makstav tasu. Lisaks makstakse Rootsi kinnipeetavatele tasu ka tegevuste eest, mille eest Eesti kinnipeetavad tasu ei saa, näiteks sotsiaalprogrammis osalemine. Lisaks on Rootsi kinnipeetavatele tagatud tasu vähemalt 30 tunni eest nädalas isegi siis, kui vangla ei suuda neile nii palju tunde tasustatavat tegevust pakkuda. Eesti kinnipeetav saab aga tasu vaid reaalselt töötatud aja eest. Kui vangla kinnipeetavale tööd ei leia, siis kinnipeetav ei saa ka raha. Neljanda erinevusena tuvastati töös, et Eesti kinnipeetavate kontole laekuvatest rahalistest vahenditest peetakse kinni mitu korda suurem summa, kui Rootsi kinnipeetavalt. Autor pidas kinnipeetavate töötasuga seonduvaid erinevusi suure intensiivsusega riiveks, sest saadav töötasu mõjutab otseselt kinnipeetava võimalikke tingimusi vanglas, sest sellest sõltub, mida kinnipeetav endale vangla poest osta saab. Samas jõudis autor järeldusele, et võrdsuspõhiõigust ei ole rikutud, sest töö tasustamine on osa kinnipeetavate taasühiskonnastamisest. Kuna võrdlusgruppides olevad kinnipeetavad on pärit erinevatest riikidest ning kinnipeetavad taasühiskonnastatakse erinevatesse ühiskondadesse, siis on põhjendatud, et riigid saavad valida, kuidas ja milliste motivatsioonimeetmetega nad isikut taasühiskonnastavad.

Viienda erinevusena tuvastas autor, et Rootsi kinnipeetavatel on võimalus osaleda kinnipeetavate nõukogu tegevustes, mille kaudu saab kollektiivselt oma probleemide ja ettepanekutega vangla poole pöörduda. Eesti kinnipeetavatel sellist nõukogu ei ole. Autor pidas eeltoodut väikese intensiivsusega riiveks ning leidis, et võrdsuspõhiõiguse rikkumist ei esine, sest mõlemal grupil on võimalik kaebeõigust teostada läbi kirjalike pöördumiste. Kuuendaks analüüsiti töös erinevust, mille kohaselt ei lubata Rootsi kinnipeetavatele lühiajalisi väljasõite Eesti territooriumil. Eeltoodu on lubatud Eesti kinnipeetavale. Autor leidis, et tegemist on väikese intensiivsusega riivega ning võrdsuspõhiõiguse rikkumist ei esine, sest mõlema grupi puhul on lühiajaline väljasõit lubatud selles riigis, mille karistust ta kannab ning millega tal eeldatavasti on kõige tugevamad isiklikud ja perekondlikud sidemed. Seitsmendana analüüsiti ka võimalikke erinevusi tervisehoiuteenuse osutamises kinnipeetavatele, kuid kuna seda

osutatakse samadel alustel nii Eesti kui ka Rootsi kinnipeetavatele, siis võrdsuspõhiõiguse rikkumist ei tuvastatud.

Viimasena analüüsi ka kinnipeetavate distsiplinaarkaristusi. Eesti kinnipeetavale saab määrata distsiplinaarkaristusi noomitusest kuni kartserini, kuid Rootsi kinnipeetavate puhul saab võimalikest karistusliikidest rakendada vaid noomitust. Autor pidas seda suure intensiivsusega erinevuseks, sest distsiplinaarkaristused mõjutavad otseselt kinnipeetavate karistuse kandmise kulgu ning teatud juhtudel ka vangistuse tingimusi. Kuna distsiplinaarkaristused on osa kinnipeetava taasühiskonnastamise protsessis ning võrdlusgruppides olevad kinnipeetavad kannavad erinevate riikide karistusi, siis on põhjendatud, et karistuse määranud riik saab valida ka kinnipeetava taasühiskonnastamise tingimused. Seega ei saa autori hinnangul pelgalt erineva distsiplinaarkaristuse mudeli olemasolu lugeda võrdsuspõhiõiguse rikkumiseks.

SUMMARY

Equal treatment of prisoners in context of agreement between the Government of the Republic of Estonia and the Government of the Kingdom of Sweden on the enforcement in Estonia of Swedish sentence of imprisonment

In Estonia there are three prisons currently in use to house all the inmates of Estonia. In recent years, the number of prisoners held in Estonian prisons has started to decline. It is prognosed that the decline of prisoners will continue, so there is no economical reason to keep all three prisons working. All the prisoners could be fitted into two prisons in Estonia and the oldest prison being in Tartu would be empty. So, to not close the prison of Tartu the government started to look alternatives. One of the alternatives being to rent out the prison of Tartu to Sweeden for housing prisoners of Sweeden. The Estonian and Swedish governments have been in talks to draft a contract for the previously stated reason. The agreement is waiting to be ratified by both countries' parliaments.

As set in the draft of the contract, Swedish prisoners will be brought to Estonia to the prison of Tartu. Estonian Imprisonment Act is implied to those prisoners, but with certain exceptions set out in the draft of the contract. The aim of this research is to compare conditions of imprisonment between Estonian prisoners and Swedish prisoners who will serve their sentence in Estonian prison. This research will answer to three questions set by the author. First, what is the content of equal treatment in the context of section 12 of the Constitution of the Republic of Estonia and how to identify a violation of the fundamental right to equality? Secondly, can the conditions of detention be agreed upon in an annex to an international agreement, i.e. a memorandum of cooperation? And for third, does the agreement set different conditions for the execution of the sentence of Swedish prisoners than the Estonian Imprisonment Act? If so, what are the main differences between the agreement and the Imprisonment Act in terms of the treatment of prisoners? If there is different treatment, could this be a violation of the fundamental right to equality?

The first chapter focuses on the content of equal treatment in the context of the section 12 of the Constitution of the Republic of Estonia, which lays the foundation to the idea of equal treatment in Estonian law. According to stated provision, everyone is equal before the law. No one shall be discriminated against on the basis of nationality, race, colour, sex, language, origin,

religion, political or other beliefs, property or social status, or on other grounds. The incitement of national, racial, religious or political hatred, violence or discrimination shall be prohibited and punishable by law. The incitement of hatred, violence or discrimination between social strata shall also be prohibited and punishable by law. The implementation of the fundamental right to equality is largely the responsibility of the courts, who interpret the content of that right. The Estonian Supreme Court's practice has been different and inconsistent in choosing the control scheme for establishing a violation of the fundamental right to equality. In most cases, the Supreme Court has found that in order to establish a violation of the fundamental right to equality, it must be shown that the unequal treatment is arbitrary, i.e. there is no reasonable and relevant reason for it. At the same time, the Supreme Court has also used the proportionality test.

In this research the author found that the following two step control can be used to determine a possible violation of the fundamental right to equality. First, the unequal treatment must be described. To do this, two comparison groups must be formed with the closest common gender definition and then how these groups are treated differently must be described. If there is no different treatment, then the fundamental right to equality has not been violated. Second, if there is different treatment between groups, it must be determined whether the different treatment is constitutional. That is, whether there is a reasonable and relevant reason for the different treatment.

In the second part of the research the author analysed if the conditions of detention be agreed upon in a memorandum of cooperation. The section 3 subsection 1 of the Constitution states that state power shall be exercised only on the basis of the Constitution and laws in accordance with it. The prohibition of delegating core state functions arises from the reservation in the Constitution. According to the spirit of the Constitution, these functions are obliged to be performed by state power and cannot be delegated outside the state. The core function of the state is also the power to punish, which includes imprisonment. The memorandum of cooperation is not one of the materials included in the procedural documents of the agreement, and its description shows that the memorandum can be amended on an ongoing basis during the validity of the agreement by agreement between the Swedish Prison Service and the Ministry of Justice and Digital Affairs of the Republic of Estonia. The author found that if the memorandum of cooperation restricts the rights of detainees, then these restrictions may not be

in accordance with the Constitution. The memorandum of cooperation is not a foreign treaty ratified by the parliaments, which would allow the rights of detainees to be restricted.

Lastly the author analysed the equal treatment of prisoners in two groups. First group was made up of Swedish prisoners who have been convicted in Sweeden but will be brought to Estonia to serve their sentences. Second group was made up of Estonian prisoners convicted in Estonia. The persons in both groups are convicted prisoners and serving their sentences in Estonian prisons. The persons in both groups are male, able-bodied and are not minors or young prisoners.

By comparing the agreement and the Imprisonment Act the author found that the Swedish prisoners have TV in the cell which is provided to them by the prison. Estonian prisoners must buy their own TV if they want to but can still use TV in the common room. In addition, Estonian inmates must pay for the electricity that they use, while Swedish prisoners do not. It is an inequal treatment but justified because both groups can watch TV and the funding for TV-s comes from different states. Also, Swedish prisoners can use tobacco and nicotine products, but Estonian prisoners cannot. There is a clear inequal treatment and not allowing one group to have those products cannot be justified by the reasons of safety, if the safety of Swedish prisoners can be secured while they use tobacco and nicotine products. There is no reason why the same level of safety can not be ensured for Estonian prisoners.

Swedish prisoners will also have higher pay for the work that they do in the prisons. They also get paid for other activities, for example attending in social programs. If the prison can not ensure 30 hours of remunerated activity, then the prison still must pay prisoners. The last two conditions do not apply for Estonian prisoners making the treatment inequal. the author concluded that the fundamental right to equality has not been violated, because remuneration for work is part of the resocialization of prisoners. Since the prisoners in the comparison groups come from different countries and the prisoners are resocialized into different societies, it is justified that countries can choose how and with what motivational measures they resocialize a person. The same justification can be used for differences in prisoner's disciplinary sanctions, where sanctions for Estonian prisoners are harsher.

Another difference was that Swedish prisoners will have additional way to communicate with prison staff in form of collective council. No violation of equal treatment was discovered

because both groups will have effective ways for communication with staff. Swedish prisoners are also not allowed to make short-term trips to Estonian territory. The author found that there is no violation of the fundamental right to equality, because both groups are allowed short-term trips in the country of which sentence they are serving and with which they presumably have the strongest personal and family ties. Possible differences in the provision of health care services to prisoners were also analysed, but since this is provided on the same basis to both Estonian and Swedish prisoners, no violation of the fundamental right to equality was identified.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Alexy, R. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. Juridica – 2001/Eriväljaanne. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article.php?uri=2001_eriv_ljaanne_p_hi_igused_eesti_p_hiseaduses (26.04.2026).
2. Declaration of Principles on Equality. The Equal Rights Trust. 2008. Arvutivõrgus: <https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/Pages%20from%20Declaration%20perfect%20principle.pdf> (24.04.2026).
3. De Ridder, S. Tilburg: A Belgian Prison Across the Border. Boarder Criminologies. University of Oxford. Faculty of Law. 2013. Arvutivõrgus: <https://blogs.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2013/09/tilburg-belgian> (26.04.2026).
4. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vaheline Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise kokkulepe. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2b20b36b-00e5-4a4b-b6af-263de4ff65d2/eesti-vabariigi-ja-rootsi-kuningriigi-vahelise-eesti-vabariigis-rootsi-kuningriigi-vanglakaristuste-taideviimise-kokkuleppe-ratititseeerimise-seaduse-eelnou-682-se/> (09.03.2026).
5. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn: 2020. Arvutivõrgus: <https://pohiseadus.ee/> (09.03.2026).
6. Enforcement map. IPMCT. Arvutivõrgus: <https://www.irmct.org/en/about/functions/enforcement-of-sentences> (09.03.2026)
7. Ernits, M. Eesti õiguskorra „DNA“ ja põhikorra tuum. – Juridica 2023/4-5. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2023_4-5_eesti_iguskorra_dna_ja_p_hikorra_tuum&pdf=1 (09.03.2026).
8. Ernits, M., Pajuste, T. PSK § 3/61. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm. vlj. Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital. 2022. Arvutivõrgus: <https://pohiseadus.riigioigus.ee/> (09.03.2026).
9. Euroopa võrdse kohtlemise õiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2011. Arvutivõrgus: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_ET.pdf (24.04.2026).

10. Fredman, S. Intersectional discrimination in EU gender equality and non-discrimination law. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. Arvutivõrgus: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d73a9221-b7c3-40f6-8414-8a48a2157a2f/language-en> (24.04.2026).q
11. Gardner, J. Discrimination as Injustice. *Oxford Journal of Legal Studies* 1996/16-3. Arvutivõrgus: <https://academic-oup-com.ezproxy.utlib.ut.ee/ojls/article/16/3/353/1514727?searchresult=1> (24.04.2026).
12. Karvatska, S., Toronchuk, I. The Right to Non-Discrimination: Interpretive Practice of the Ecthr. – *European Journal of Law and Public Administration* 2021/7-2. Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/350033959_The_Right_to_Non-Discrimination_Interpretive_Practice_of_the_Ecthr (24.04.2026).
13. Koppel, K. Asi: vangide Eestisse toomine paneb prokuratuurile lisakoormuse. *ERR*. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609718154/asi-vangide-eestisse-toomine-paneb-prokuratuurile-lisakoormuse> (09.03.2026).
14. Liebling, A., jt. Where Two 'Exceptional' Prison Cultures Meet: Negotiating Order in a Transnational Prison. *he British Journal of Criminology* – 2021/61-1. Arvutivõrgus: https://www.researchgate.net/publication/343726015_Where_Two_'Exceptional'_Prison_Cultures_Meet_Negotiating_Order_in_a_Transnational_Prison/link/5f3d0379a6fdcccc43d33150/download?_tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19 (26.04.2026).
15. Lumiste, L. Valitsus andis mandaadi vanglarendi läbirääkimiste alustamiseks. *Vanglateenistus*. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/uudised/valitsus-andis-mandaadi-vanglarendi-labiraakimiste-alustamiseks> (09.03.2026).
16. Maruste, R. Õigus võrdsele kohtlemisele õigusriigis, selle õiguse printsiibid ja kohaldamispraktika Euroopa Inimõiguste Kohtus. *Juridica* – 2008/2. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article.php?uri=2008_2_igus_v_rdsele_kohtlemisele_igusriigis_selle_iguse_printsiibid_ja_kohaldamispraktika_euroopa_i (26.04.2026).
17. McNeill, F. A desistance paradigm for offender management. *Criminology & Criminal Justice* – 2006/6. Arvutivõrgus: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1748895806060666> (26.04.2026).
18. Mikli, S., Jõks, A., Aas, N., Paavla, U. Kas Eesti saab vanglaid välisriikidele välja rentida? *Sorainen*. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.sorainen.com/et/kogemus/kas-eesti-saab-vanglaid-valisriikidele-valja-rentida/> (09.03.2026).

19. Märkuste ja ettepanekute tabel. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskirja juurde. Vabariigi Valitsus. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2b20b36b-00e5-4a4b-b6af-263de4ff65d2/eesti-vabariigi-ja-rootsi-kuningriigi-vahelise-eesti-vabariigis-rootsi-kuningriigi-vanglakaristuste-taideviimise-kokkuleppe-ratifitseerimise-seaduse-eelnou-682-se/> (09.03.2026).
20. La Vigne, N. G., jt. Prisoner Reentry and Community Policing: Strategies for Enhancing Public Safety. U.S. Department of Justice. Office of Community Oriented Policing Services. The Urban Institute, Justice Policy Center. 2026. Arvutivõrgus: <https://portal.cops.usdoj.gov/resourcecenter/RIC/Publications/cops-w0745-pub.pdf> (26.04.2026).
21. Lõhmus, K. Võrdsusõiguse kontroll Riigikohtus ja Euroopa Inimõiguste Kohtus. Juridica – 2003/2. Arvutivõrgus: https://www.juridica.ee/article.php?uri=2003_2_v_rdsus_iguse_kontroll_riigikohtus_j_a_euroopa_inim_iguste_kohtus (26.04.2026).
22. Pakosta: see valitsus uusi vanglarendi leppeid ei sõlmi. ERR. 2026. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609932644/pakosta-see-valitsus-uusi-vanglarendi-leppeid-ei-solmi> (09.03.2026).
23. Pikaajaline vaade vanglasüsteemile. Riigikontrolli aruanne Riigikogule. Tallinn, 2023. Arvutivõrgus: https://www.riigikontroll.ee/sites/default/files/documents/2025-11/18294_RKTR_5565_2-1.4_2309_004-2.pdf (09.03.2026).
24. Perling, L. Lavly Perling: Rootsi vangidega seotud arvutusi tuleb avalikkusega jagada, mitte saladuslooriga katta! Postimees. 2025. Arvutivõrgus: <https://arvamus.delfi.ee/artikkel/120383821/lavly-perling-rootsi-vangidega-seotud-arvutusi-tuleb-avalikkusega-jagada-mitte-saladuslooriga-katta> (09.03.2026).
25. Poduškina, A. Eesti ja Rootsi allkirjastasid vanglarendilepingu. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/uudised/eesti-ja-rootsi-allkirjastasid-vanglarendilepingu> (09.03.2026).
26. Poduškina, A. Vanglarendi lepingu eelnõu läks kooskõlastusringile. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/uudised/vanglarendi-lepingu-eelnou-laks-kooskolastusringile> (09.03.2026).
27. Pullerits, P. Intervjuu: Endine riigikohtunik: kas vanglarendi diil on ikkagi nii hea, et peame seda taluma? Postimees. 2026. Arvutivõrgus:

- <https://www.postimees.ee/8393336/intervjuu-endine-riigikohtunik-kas-vanglarendi-diil-on-ikkagi-nii-hea-et-peame-seda-taluma> (09.03.2026).
28. Report to the Governments of Belgium and the Netherlands on the visit to Tilburg Prison carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 17 to 19 October 2011. CPT visit report. 2012, p 8. Arvutivõrgus: <https://hudoc.cpt.coe.int/?i=p-bel-nld-20111017-en-3> (09.03.2026).
 29. Saar, J. Jüri Saar: rendivangide puhul kaob praegune vanglakaristuse loogika. ERR. 2026. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609934033/juri-saar-rendivangide-puhul-kaob-praegune-vanglakaristuse-loogika> (09.03.2026).
 30. Schilf, H. Kinnipeetavate kohtumisõiguse teostamine Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise vanglarengilepingu täitmisel. Uurimistöö. Tartu Ülikool, 2026.
 31. Santhosh, R., Mathew, E. Social Reintegration of Released Prisoners: An Empirical Analysis from Two Indian States. International Annals of Criminology – 2021/59. Arvutivõrgus: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C398026797928DF35436E21619568B75/S0003445221000180a.pdf/social_reintegration_of_released_prisoners_an_empirical_analysis_from_two_indian_states.pdf (26.04.2026).
 32. Sanyal, A. Rehabilitation of Prisoners: A Debatable Issue. SSRN, 2010. Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3226279 (26.04.2026).
 33. Žurakovskaja-Aru, K., Määrits, I.-I. Vanglate rentimisest. Õiguskantsler. Blogi. Inimõiguste Raamat. 2024. Arvutivõrgus: <https://www.inimoigusteraamat.ee/blogi/vanglate-rentimisest> (09.03.2026).
 34. Tallinna Vangla kodukord. Kinnitatud Tallinna Vangla direktori 22.11.2018 käskkirjaga nr 1-1/18/88, muudetud käskkirjaga nr 02.10.2025 nr 1-1/1-25/120. Tallinn: 2018. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Tallinna%20Vangla%20kodukord%20al%2006.10.2025.pdf> (09.03.2026).
 35. Tartu Vangla kodukord. Muudetud 20.10.2025 käskkirjaga nr 1-1/2-25/39. Tallinn: 2024. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Tartu%20Vangla%20kodukord%20C%20al%2020.10.2025.pdf> (09.03.2026).
 36. Tartu vanglast kaovad pooled vanglakohad, töö kaotab 90 inimest. ERR. 2024. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609224762/tartu-vanglast-kaovad-pooled-vanglakohad-too-kaotab-90-inimest> (09.03.2026).

37. Tervishoiuteenuse korraldamine vanglates. Vanglateenistus. 2025. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/karistuse-kandmine-vanglas/karistuse-kandmine/tervishoiuteenus-vanglates> (09.03.2026).
38. Toomik, T. Riigieelarveliste regionaalsete investeeringute ehk katuserahade kooskõla üldise võrdsuspõhiõigusega 2023. aasta riigieelarve seaduse näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool, 2025. Arvutivõrgus: <https://hdl.handle.net/10062/110964> (25.04.2026).
39. Travis, J. But They All Come Back: Rethinking Prisoner Reentry. Sentencing & Corrections. Issues for the 21st century, 2000. Arvutivõrgus: <https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/1448/181413.pdf?sequence=1> (26.04.2026).
40. Tupay, P. K., Kõmmus, D. Paloma Krõõt Tupay ja Diana Kõmmus: õigusriigist ja vangirendist. ERR, 2026. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1609987608/paloma-kroot-tupay-ja-diana-kommus-oigusriigist-ja-vangirendist> (26.04.2026).
41. Tõnisson, H. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu seletuskiri. Vabariigi Valitsus. 2025. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/2b20b36b-00e5-4a4b-b6af-263de4ff65d2/eesti-vabariigi-ja-rootsi-kuningriigi-vahelise-est-vabariigis-rootsi-kuningriigi-vanglakaristuste-taideviimise-kokkuleppe-ratifitseerimise-seaduse-eelnou-682-se/> (09.03.2026).
42. Report to the Governments of Belgium and the Netherlands on the visit to Tilburg Prison carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 17 to 19 October 2011. CPT. Strasbourg, 2012. Arvutivõrgus: <https://rm.coe.int/1680697812> (26.04.2026).
43. Romero-Carazas, R. Prison education in the resocialization of incarcerated individuals. Frontiers in Education, 2025. Arvutivõrgus: <https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2025.1592692/full> (26.04.2026).
44. Vanglarent. Vanglateenistus. 2026. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/vanglarent> (09.03.2026).
45. Viru Vangla kodukord. Kinnitatud Viru Vangla direktori 23.01.2013 käskkirjaga nr 1-1/19, muudetud 07.08.2025 käskkirjaga nr 1-1/3-25/25. Jõhvi: 2013, lk 9. Arvutivõrgus: <https://vanglateenistus.ee/sites/default/files/documents/2025-09/Viru%20Vangla%20kodukord%20al%2010.08.2025.pdf> (09.03.2026).

46. Visher, C. A., Travis. J. Transitions from Prison to Community: Understanding Individual Pathways. The Urban Institute, Justice Policy Center. Washington, 2003. Arvutivõrgus:
https://web.archive.org/web/20121203013906id_/http://www.caction.org:80/rrt_new/professionals/articles/VISHER-PRISON%20TO%20COMMUNITY.pdf
(26.04.2026).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

Eesti õigusaktid

- 47. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 3.
- 48. Karistusseadustik. – RT I, 22.12.2025, 2.
- 49. Kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord. – jõustunud 01.01.2011.
- 50. Kinnipeetavale õppimise eest tasu maksmise määrad ning tasu arvutamise ja maksmise kord. – RT I, 13.12.2024, 4.
- 51. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2025, 3.
- 52. Tubakaseadus. – RT I, 07.05.2025, 15.
- 53. Täitmisplaan. – RT I, 20.12.2025, 18.
- 54. Töölepinguseadus. – RT I, 03.02.2026, 15.
- 55. Töötasu alammäära kehtestamine. – RT I, 21.12.2024, 26.
- 56. Vangistusseadus. – RT I, 26.06.2025, 20.
- 57. Vangla sisekorraeeskiri. – RT I, 20.12.2025, 19.

Rahvusvahelised õigusaktid

- 58. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
- 59. Inimõiguste ülddeklaratsioon.
- 60. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1993, 10, 11.
- 61. Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1993, 10, 13.

Rootsi õigusaktid

- 62. Lag (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid. – t.o.m. SFS 2025:1418.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Eesti kohtupraktika

- 63. RKHKo 3-3-1-61-01.
- 64. RKPJKo 3-4-1-1-02.
- 65. RKPJKo 3-4-1-2-02.
- 66. RKPJKo 3-4-1-3-05.
- 67. RKPJKo 3-4-1-3-11.
- 68. RKPJKo 3-4-1-3-16.
- 69. RKPJKo 3-4-1-7-03.
- 70. RKPJKo 3-4-1-8-08.
- 71. RKPJKo 3-4-1-11-10.
- 72. RKPJKo 3-4-1-13-05.
- 73. RKPJKo 3-4-1-14-06.
- 74. RKPJKo 3-4-1-14-07.
- 75. RKPJKo 3-4-1-14-14.
- 76. RKPJKo 3-4-1-52-13.
- 77. RKPJKo 5-19-25/9.
- 78. RKPJKo 5-19-40.
- 79. RKPJKo 5-19-41/9.
- 80. RKPJKo 5-19-42/13.
- 81. RKPJKo 5-20-12/9.
- 82. RKPJKo 5-22-3/17.
- 83. RKPJKo 5-22-4/13.
- 84. RKPJKo 5-22-13/17.
- 85. RKPJKo 5-25-4/14.
- 86. RKÜKo 3-1-1-86-07.
- 87. RKÜKo 3-1-3-10-02.
- 88. RKÜKo 3-3-1-41-06.
- 89. RKÜKo 3-3-1-47-03.
- 90. RKÜKo 3-3-1-69-09.
- 91. RKÜKo 3-3-1-86-15.

- 92. RKÜKo 3-3-1-101-06.
- 93. RKÜKo 3-4-1-1-05.
- 94. RKÜKo 3-4-1-2-05.
- 95. RKÜKo 3-4-1-7-01.
- 96. RKÜKo 3-4-1-12-10.
- 97. RKÜKo 3-4-1-18-14.
- 98. RKÜKo 3-22-246/31.
- 99. RKÜKo 5-19-29.

Euroopa inimõiguste kohtu praktika

- 100. EIKo 12742/87, Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland.
- 101. EIKo 17371/90, Gaygusuz v. Austria.
- 102. EIKo 17982/21, Vainik jt vs. Eesti.
- 103. EIKo 2346/02, Pretty v. the United Kingdom.
- 104. EIKo 5095/71; 5920/72; 5926/72, Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark.
- 105. EIKo 55480/00, 59330/00, Sidabras and Džiautas v. Lithuania.
- 106. EIKo 9214/80; 9473/81; 9474/81, Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karina Teesalu ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Kinnipeetavate võrdne kohtlemine Eesti Vanariigi ja Rootsi Kuningriigi ,
vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuse täideviimise
kokkuleppe kontekstis“

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on Andra Laurand ja Lauri Mälksoo ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karina Teesalu
28.04.2026